

ΑΠΟΛΛΩΝ ΒΑΣ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΓΔΟΝΙΑ

Ιστορία - Γεωγραφία - Πολιτισμός

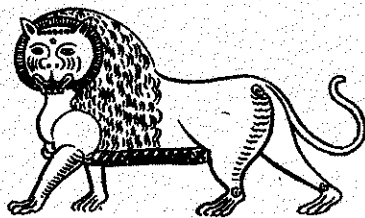

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1988

Η ΑΡΧΑΙΑ ΑΛΙΝΔΟΙΑ (ΛΑΓΚΑΔΑΣ)

"Αλίνδοια" πιθανότατα πρέπει να ήταν η προϊστορική ονομασία της σημερινής πόλης του Λαγκαδά⁷⁹ και τοποθετείται περίπου στην βορειοδυτική πλευρά της ομώνυμης λίμνης. Για την ονομασία της αρχαίας Αλίνδοιας (Λαγκαδά) είναι αυτή που μας επιβεβαιώνει ο δικός μας Δήμιτσας και άλλοι ερευνητές, ότι βρέθηκε νόμισμα σ' εποχή προγενέστερη του Ξέρξη, όπου αναφέρεται δηλαδή το 480 π.Χ. και έφερε από την μία πλευρά την επιγραφή "ΑΛΙΝΔΑΙΩΝ" την ύπαρξη της πόλεως αρχαίας Αλίνδοιας και από την άλλη πλευρά την επιγραφή ιστορικά σύμβολα του Ηρακλή "ήτοι το ρόπαλον και στέμμα πεύκης".

Όπου όπως προαναφέραμε και σε προηγούμενα κεφάλαια οι αρχαίοι Μυγδονες λάτρευαν τον Ηρακλή, για την καλοσύνη, την παλληκαριά, την μυθική του ρώμη και τον θεωρούσαν πρότυπο πολεμιστή, και ήταν συνδεδεμένοι με το όνομά του και έτσι αποθανάτισαν στο νόμισμα τους τα ιερά σύμβολα του ημίθεου Ηρακλή που είχε εκτελεσει όλους τους άθλους του οπλισμένος μονάχα με ένα ρόπαλο... σ' όλο τον αρχαίο κόσμο. Ωστόσο και μία σημαντική συμπληρωματική αρχαιολογική μαρτυρία για την αρχαιότητα περίοδο της πόλεως με σοβαρές προεκτάσεις είναι, και ο "Λέων του Λαγκαδά" που ξέθαψε πρόσφατα από ένα χωράφι ή αξίνα ενός γεωργού κοντά στο χωριό Ευαγγελισμός κάπου εκεί δίπλα στην ευρύτερη περιοχή της αρχαίας

Ο Λέων του Λαγκαδά (Αλίνδοιας) 25/10/1978.-

"Α Λ Ι Ν Δ Ε Ω Ν" Ο Ηρακλής επί του Μυγδονικού
αίτος της αρχαίας "Αλίνδοιας" (Λαγκαδά Μαρ. Δήμιτσας)
(Αρχαιολογικό Μουσείο, Φλωρεντία).

79 ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ ΔΗΜΙΤΣΑ "ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ" εκδ. 1874 και ABEL OT. "Η ΜΕΧΡΙ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ" μετάφραση Mary. Δήμιτσα, Λειψία 1860.

3. Η δε Καλίνδοια και Αλίνδοια (2) ονομαζομένη ωσαύτως μικρά και ασήμαντος ούσα, έκειτο εν τη βορειοδυτική πλευρά της λίμνης του Λαγκαδά και πιθανότατα περί το νύν χωρίον Λαγκαδά. Ταύτης, και περ ασήμου ούσης, ευρέθη νόμισμα αφ' ενός μεν έχον το όνομα ΑΛΙΝΔΕΩΝ, αφ' ετέρου δε φέρον τα του Ηρακλέους σύμβολα ήτοι το ρόπαλο και στέμμα πεύκης (3).

3. Πτολεμ. 3,13,36 "Μυγδονίδος ή Μυγδονίας Αντιγόνηα, Καλίνδοια" PLIN 4,17.

2. Πτολεμ. 3,13 Στεφ. Βυζαντ. εν. λ.

4. HOSTEIN AD STEPH; 26 DEDEVISES P. 352 "CALINDEA OU ALINDEE POURRAIT ETRE AU SUD DE LETE, PRES DE L' EXTREMITÉ OUEST DU LAC DE LANGASA " 4.

Αλίνδοιας (Λαγκαδά). Ένα λείψανο μεγάλου γλυπτού μνημειακού λέοντα από θασομάρμαρο ανάλογο με το λιοντάρι της Χαϊρώνειας και της Αμφιπόλεως, ύψους δύο μέτρων και βάρους ενός τόννου περίπου.

Αυτές οι δύο είναι οι μοναδικές μέχρι σήμερα μαρτυρίες - ευρήματα, που έχουμε στη διάθεσή μας για την αρχαία Αλίνδοια, αλλά πολύ σοβαρές και αποδεικτικές για την αρχαιοτάτη εποχή της πόλης και την ευρύτερη περιοχή της, δηλαδή από το τέλος περίπου του 6ου αιώνα π.Χ. μέχρι την υπαγωγή της στην Ρωμαϊκή αυτοκρατορία του 148 π.Χ. όπου και εδώ οι πηγές είναι πολύ πενιχρές. Βέβαια στην ευρύτερη περιοχή της αρχαίας Αλίνδοιας, δηλαδή στη παραλίμνια περιοχή του τωρινού δημοσίου δρόμου Ευαγγελισμού - Λαγκαδά της αρχαίας λίμνης Κορώνειας, βρέθηκαν παλαιότερα και άλλα αρχαιολογικά ευρήματα ίσως μικρότερης αξίας, εκτός από αυτά ήταν πάμπολα και δυσεύρετα κατά την ληστρική εποχή της Τουρκοκρατίας που μετανάστευσαν στο εξωτερικό, αξιόλογα νομίσματα και αρχαία αντικείμενα που μαζί με τα παραπάνω (ΑΛΙΝΔΑΙΩΝ - ΛΕΩΝ ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΣ), επιβεβαιώνουν ότι ο χώρος αυτός υπήρξε και ήταν τόπος αρχαίων συνοικισμών με ακμή και ιστορία.⁸⁰

Αλλά και πάλιν τις μαρτυρίες - πληροφορίες αυτές που έχουμε μέχρι σήμερα στην διάθεσή μας, είτε υπό μορφή γραπτών πηγών των αρχαίων συγγραφέων και ερευνητών, είτε υπό μορφή παραδόσεως, δεν είναι δυνατόν να οριστεί επακριβώς η θέση της αρχαίας "Αλίνδοιας" (Λαγκαδάς) αφ' ενός και αφ' ετέρου να προσδιορίσουμε πότε ιδρύθηκε

80 ΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΑ "ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΗΣ ΜΠΛΑΛΦΤΣΑΣ" Μακεδονικά Τόμος έκτος 1964-65 Σελίς 231-236 α) Μαρμάρινα. Τα ευρήματα αυτά κατόπιν εντολής της αρχαιολογικής υπηρεσίας Θεσ/νίκης τα συγκέντρωσα και είναι στο προαύλιο του σχολείου και στο κοινοτικό κατάστημα. (Μιά επιτύμβια πλάκα που παριστάνει αποχαιρετισμό νεκρού, μία βάση επιτύμβιας πλάκας, ένα ρωμαϊκό λυχνάρι, ένα κίονα και μία βάση κίονος) β) Νομίσματα (Τα νομίσματα αυτά είναι χάλκινα σκυφωτά. Δεν έχουν τον αυτοκράτορα του βυζαντίου Μανουήλ Α' Κομνηνόν (1143-1180), ένα άλλο τον αυτοκράτορα Αλέξιο Γ' Κομνηνόν (1195-1203) και ένα άλλο που είναι του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Β', όπου όμοιο σύγχρονο εύρημα βρέθηκε στη Μακεδονία και το 1958 (πρβλ. Β.Σ.Η. 1960 σ. 498).

ΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΑ "Ο ΛΑΓΚΑΔΑΣ" Ιστορία - Λαογραφία 1968 ΕΤ. ΜΑΚ. ΣΠΟΥΔΩΝ Νο 29 (Έπαινος ακαδημίας Αθηνών) σελ. 9-10 (Ούτε εγχειρίδιο ιστορίας και λαογραφίας γράφτηκε, αλλά ούτε και αρχαιολογικά ευρήματα ή ερείπια κτισμάτων υπάρχουν. Η μορφολογία του εδάφους μας πείθει ότι η περιοχή, όπου είναι κτισμένος σήμερα ο Λαγκαδάς, μέχρι του 2000 π.χ. σκεπαζόταν από τα νερά της λίμνης του Αγίου Βασιλείου (αρχ. Κορώνεια). Η περιοχή, όπου η σημερινή πόλη, θα κατοικήθηκε μετά την αποστράγγιση των νερών της λίμνης, που έγινε ύστερα από καμιά γεωλογική μεταβολή, και θα κατοικήθηκε ασφαλώς από κατοίκους των αρχαίων πόλεων Λητής και Αοστήρου, που γειτόνευαν με την περιοχή). Αυτά αναφέρει ο εξαιρετός ιστορικός - λαογράφος Νίκος Κοσμάς για την αρχαία εποχή της πόλεως Λαγκαδά, που τόσο αγάπησε και μελέτησε και έγραψε γι αυτόν.

Η Καλίνδοια ή Καλίνδεια έκειτο πιθανώς εις την θέσιν του νύν χωριού Κλέπε, ελληνοβλαχικού οικισμού πρό 150 ετών εξισλασθέντος, όπου ανεκαλύφθησαν αρχαιότητες, και εις απόστασιν 1/4 της ώρας από του οποίου επί κορυφής σώζονται (χνη ακροπόλεως. Το Κλέπε απέχει 2 1/2 ώρας ΒΔ του Λαγκαδά. Είναι το σημερινό χωριό Λευκοχώρι επί της οδού Λαγκαδά - Κιλκίς. Απεσπάσθη από την επαρχία Κιλκίς στην επαρχία Λαγκαδά το 1974. (Από τα πρακτικά της εν Αθήναις αρχαιολογικής εταιρείας 1937).

4. Ανεξήγητα ιστορικά, πηγές κλπ. παραμένει μέχρι τώρα και μία απλή προφορική παράδοση για την πιθανή τοποθεσία της αρχαίας Αλίνδοιας (Λαγκαδάς) κατά την αρχαιότητα κοντά στα υψώματα της παλαιάς χρυσαυγής (Σαρίαρ) μέχρι τη ρωμαϊκή εποχή, περίπου στο χώρο μεταξύ των τριών ιστορικών "πλατάνων" που όπως λέγεται έχουν βρεθεί κατά καιρούς (χνη.

και συγκεκριμένα από ποιούς. Γιατί μας λείπουν τα στοιχεία εκείνα που αποδεικνύουν την συγκεκριμένη περιοχή του οικισμού, όπως τα ερείπια κτισμάτων ή αρχαίων τάφων που υπήρχαν κατά την αρχαιότητα, από την προϊστορική εποχή μέχρι την ρωμαϊκή τουλάχιστον. Ασφαλώς ισχυρίζονται μερικοί ότι τα αρχαιολογικά τεκμήρια, προφανώς ίχνη κτισμάτων και τειχών και άλλων ευρημάτων να καλύφθηκαν εκ των υστέρων από τα χώματα των αποστραγγίσεων των καλλιεργήσιμων εκτάσεων ή να παρασύρθηκαν και να καταστράφηκαν ολεσχερώς από τις μεγάλες πλημμύρες των ποταμών και τις επανειλημμένες καταστροφές των σεισμικών δονήσεων και άλλων γεωλογικών μεταβολών. Πάντως ότι ο Λαγκαδάς δεν είναι δημιούργημα των νεωτέρων χρόνων και ότι η πρώτη του ονομασία ήταν "Αλίνδοια" προκύπτει αβίαστα και στηρίζεται σε έγγραφες μαρτυρίες σοβαρών και ίσως των μοναδικών ιστορικών - ερευνητών που ασχολήθηκαν κύρια με τον Μυγδονικό χώρο.

Έτσι ο Στέφανος Βυζάντιος στη λέξη "Αλίνδοια" που λαμβάνει υπ' όψη του τα Μακεδονικά του Θεαγένους σημειώνει απλά αλλά θετικά ότι η "Αλίνδοια" ή Καλίνδοια ήταν μικρά και ασήμαντος πόλιχνη" και εκείτο στη βορειοδυτική πλευρά της λίμνης, όπου στην συνέχεια ο Δήμιτσας συμπληρώνει και πιθανώτατα "το νύν χωρίον Λαγκαδά". Ο Πτολεμαίος ο Κλαύδιος στα Γεωγραφικά του (3,13) προσθέτει και αναφέρει ότι και ο ιστορικός Μαρσύας από τους Φιλίππους πολλές φορές μαζί με την αρχαία Μυγδονική πόλη Λητή αναφέρει και τον αρχαίο μυγδονικό οικισμό της Αλίνδοιας που πρέπει να βρίσκονταν κοντά στον σημερινό Λαγκαδά. Ο δε DESDEVISESDU DEZERT GEOGRAPHIE ENCIENNE DE LA MACEDOINE, PARIS 1863 - 1352) επιβεβαιώνει και κατατάσσει αυτόν τον αρχαίο οικισμό της "Αλίνδοιας" δυτικά της αρχαίας Λητής και βόρεια του ποταμού (λάκκου) της σημερινής πόλεως του Λαγκαδά. Σ' αυτήν ακριβώς την περιοχή βρέθηκε και το νόμισμα "ΑΛΙΝΔΕΩΝ" που έχουμε για την αρχαία "ΑΛΙΝΔΟΙΑ" την παλαιότερη ίσως μαρτυρία, όπου και η σοβαρότερη ένδειξη που συμφωνεί και συμπίπτει με τις απόψεις του μεγάλου Έλληνα νομισματολόγου Σβορώνου, που πιστεύει και αποδεικνύει ότι υπήρχαν αρχαίοι Μυγδονικοί οικισμοί στην περιοχή του Λαγκαδά, με πρωτεύουσα την αρχαία και επίσημη πόλη Λητή (ΛΗΤΑΙΩΝ) με νομίσματα που ανήκουν σε προγενέστερη εποχή της εκστρατείας του Ξέρξη (480 π.Χ.) και όπου

ανέπτυξαν αξιόλογο πολιτισμό με ιδιαίτερη ισχύ και ακμή.⁸¹

Η πρώτη ονομασία του Λαγκαδά ήταν επομένως ανεπιφύλακτα η "Αλίνδοια". Η έλλειψη μιας σίγουρης απόδειξης της πραγματικής θέσης του οικισμού της - που είναι αδύνατη με τα μέχρι στιγμής αρχαιολογικά ίχνη και ευρήματα - μας επιτρέπει σήμερα να κάνουμε μερικά προγνωστικά για την ιστορία και το παρελθόν αυτού του τόπου. Έτσι ένα άλλο ιστορικό περιστατικό, βυθισμένο και αυτό μέσα στο σκοτάδι του Μυγδονισμού, με βάσει ότι η αρχαία "Αλίνδοια" (Λαγκαδάς) πρέπει να ήταν από τις αρχαιότητες πολίχνες - οικισμούς της Μυγδονίας και ανάγεται στα πολύ παλιά χρόνια της αρχαιότητας, είναι και το εξής: Ότι οι Θρακομύγδονες, αυτοί οι πρώτοι κάτοικοι της μετανάστευσαν στην Μ. Ασία και μάλιστα εγκατεστάθηκαν στην αρχαία χώρα της Καρίας ή Καρακίας στην εύφορη πεδιάδα κοντά στον ποταμό Μαιάνδρο, ύστερα από τις επιδρομές και διώξεις των αρχαίων Ιώνων και Δαριαίων. Στην νέα αυτή πατρίδα τους την "Μυγδονική" βρίσκουμε τα ίδια νομίσματα "ΑΛΙΝΔΑΙΟΝ" και άλλα ευρήματα, και τοπωνύμια όμοια και ίδια περίπου, όπως Άλινδα, Λάγινα, Μύγδονος, Όλυμπος, Στρατονίκεια κ.ά. Όλες αυτές οι ερμηνείες δεν είναι αυθαίρετες και απίθανες, αλλά βασίζονται στις ίδιες αρχαίες πηγές και παραδόσεις (Πτολεμαίος, Στράβων) και σε νέες (Σβορώνος, HEAD) που αναφέρθηκαν, όπου οι χώρες και τα τοπωνύμια, τα νομίσματα και όλα τα άλλα σχετικά ευρήματα είναι παρόμοια και ίδια. Είναι εξακρυβωμένα ιστορικά από τις μετοικήσεις των αρχαίων Μυγδόνων που πιθανά άρχισαν από τον 13 αΙ. π.Χ. προς την Μ. Ασία, Προποντίδα και αλλού. (Μεσοποταμία Μυγδόνων, Μυγδονική, Μυγδονική Ανθεμουσία κ.λ.π.). Ασφαλώς η γεωφυσική κατάσταση της τότε εποχής της περιοχής αυτής ήταν γεμάτη από πυκνά δάση, βάλτους και πλούσια βλάστηση με τεράστια βοσκοτόπια, θα έμειναν κατ' αρχή τουλάχιστον κατά τους μήνες της ανοίξεως και του καλοκαιριού ποιμένες και ο αρχικός συνοικισμός θα ήταν από μερικές ποιμενικές καλύβες των πόλεων Ασσήρου και Λητής, που θα έμειναν μόνιμα πλέον αφού αποτραβήχτηκαν τα νερά της λίμνης Κορώνειας και άρχισαν οι πρώτες εκχερσώσεις για καλλιέργεια της εύφορης γής, κυνήγι και ψάρεμα.

Βέβαια ότι ο οικισμός αυτός της αρχαίας "Αλίνδοιας" υπήρχε κατά την αρχαιότητα και μάλιστα από την προϊστορική εποχή μας το μαρ-

81 Νομίσματα εξ "ΑΛΙΝΔΕΩΝ" και σύμβολο κεφαλή Ηρακλέους με ρόπαλον και στέμμα πεύκης ευρέθησαν εις την αρχαία επαρχία Μυγδονίας της κάτω Μακεδονίας παρά την λίμνη Κορώνειας (Λαγκαδά). Νεώτερα εκ των αυτοκρατορικών χρόνων από του Αυγούστου μέχρι του Καρακάλλα με σύμβουλα Διοσκούρους, Σάραπιν και Ίσιν, Δία και Απόλλωνα κίθαρωδόν παρά της Αλίνδα Καρίας αναφερομένης υπό του Πτολεμαίου (Ε' 2,20) και Στράβωνος (ΙΔ' 657) (BRIT. MUS. II 9-12).

Σβορώνου ε, α. HEAD Σβορώνου ε. α. 1, 263/4 OBERHUMMER, ε. α. 39. Βλ. Η GÄBLER: ZEITSCHR. F. NUMISM. 37, 245, 5 FR. GEYER, MACEDONIEN BIS ZUR THRONBESTEIGUNG PHILIPPS II, MÜNCHEN - BERLIN 1930, 28/9. Γενικώς αι απόψεις του Σβορώνου τυγχάνουν σήμερα κατά το πλείστον επιδοκιμασίας. Βλ. BABELON, TRAETE DE MONAIES GRECQUES ET ROMAINES II, 4, 789/90. Η. GAEBLER, FALSCHUNGEN IV, S-B BERL. AKAD. 1937, 30 HEAD - Σβορώνου Ιστορία των νομισμάτων I, 263 κε. OVWEHUMMWE ε. α. 213 W. GIESECKE, THRAKICH-MACEDONISCH WAHRUNGSFRAGEN εν HAMBURGER BEITRAGE ZUR NUMISMATIK 3 (1949) 5 κε.

τυρεί επίσης και ο Άγγλος αρχαιολόγος Γ. Κούξεϋ που διηύθυνε τις ανασκαφές των άγγλων αρχαιολόγων κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο στις περιοχές της αρχαίας Ασσήρου - Λητής - Περιβολακίου (Βαίρου) όπου σε σχετική μελέτη και συμπεράσματα πιστεύει και αναφέρει ότι "όντως έζησε περίπου σ' αυτή την περιοχή και στη τοποθεσία του νύν Λαγκαδά στην ευρύτερη περιοχή της τουμπας Σαράτσι (Βαίρου) αρχαίος μυγδονικός οικισμός αξιόλογος με κάποια ακμή με κέντρο σοβαρό την αρχαία Αλίνδοια (Λαγκαδάς)" χωρίς να προσθέσει περισσότερα. Αλλά και τα σημαντικά γεγονότα των επομένων αιώνων ενισχύουν τις απόψεις ότι η αρχαία "Αλίνδοια" και η θέση της ήταν δε επίκαιρο σημείο και αποτελούσε συγκοινωνιακό κόμβο και διαμέσου αυτής διήρχετο ο δρόμος που συνέδεε την αρχαία Βισαλτία με τις αρχαίες πόλεις Όσσα (Σωχός) και στον αρχαίο οικισμό της κατέληγε η οδός των λιμνών. Ασφαλέστατα δε υπήγετο στην περιοχή της η ευφορωτάτη και εκτεταμένη πεδιάδα τόσο για λόγους παραγωγικούς και εμπορικούς, όσο και για στρατηγικούς χωρίς καμία αμφιβολία. Έτσι κάπως μπορεί να εξηγηθεί η ακμή και η σημασία της αρχαίας "Αλίνδοιας" (Λαγκαδάς) κατά την αρχαιότητα.⁸²

Η κατάληψη και η διαμόρφωση της οποίας είναι αδύνατο να πιστέψει και να προβλέψει κανείς ότι έγινε και επιτελέσθηκε με καταπληκτική ταχύτητα και ευκολία χωρίς να υποστεί μιά αξιόλογη και δύσκολη μορφολογική αλλαγή. Ασφαλώς δεν έγινε ούτε πολύ γρήγορα ούτε χωρίς μόχθους και κόπους, χρειάσθηκαν πολλές θυσίες, αδιάκοπους ιδρώτες και σκληρή εργασία για την ριζική αλλοίωση της φυσιογνωμίας του αρχικού ποιμενικού αυτού δίσβατου και απρόσιτου οικισμού. Οι δυσκολίες αυτές έγιναν ακόμα αξεπέραστες και προβληματικές, γιατί οι πρώτοι κάτοικοι - οικιστές αρχαίοι Πελασγοί και Θρακοφυρομύγδονες Ληταίοι, Ασσσήριοι και άλλοι που άρχισαν δειλά, δειλά πλέον να εγκαθίστανται μόνιμα ή ζητούσαν για πολλούς και διαφόρους λόγους καταφύγιο εκεί, στη λιμνώδη και αδιαπέραστη αυτή περιοχή, συνέπεσε και με τους πρώτους επικοισμούς των Ελληνικών φύλων που άρχισαν να καταφθάνουν από το βορρά. Η αρχαία "Αλίνδοια" (Λαγκαδάς) και η γύρω περιοχή της αποτέλεσε και έγινε ο τόπος, το μονοπάτι και το σταυροδρόμι του μεγάλου περάσματος

82 ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ 1929 - ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ' ΚΥΡΙΑΚΟΥ σ. 27 "Εις τας κοίτας των χειμάρων Νηρήτης (βισαλτίας), Σωχού (Όσσας), και Λαγκαδά (Αλίνδοια) επαρχίας (Μυγδονίας), ευρέθη χρυσοφόρος άμμος, την οποίαν από της αρχαιστάτης μέχρι της τουρκοκρατίας, χωρικοί των πέριξ οικισμών συνέλεγον οι λεγόμενοι "μαλαματάδες" και δια πλύσεως αυτής ελάμβανον χρυσόν....."

των μετακινήσεων και αναστατώσεων των αρχαίων αυτών πληθυσμών, σαν ένας υποχρεωτικός σταθμός ανεφοδιασμού και περίσκεψης. Γιατί ήταν στο επίκεντρο της "Μεσόγειας οδού"⁸³ δηλαδή στο δρόμο που περνούσε από τις λίμνες Βόλβη και Κορωνείας κατά την μαρτυρία του Ηροδότου που περιγράφει την μεγάλη πορεία του Ξέρξη από την Άκανθο προς την Θέρμη. Η αρχαία "Αλίνδοια"⁸⁴ (Λαγκαδάς) έγινε το μεγάλο ορμητήριο πολλών και των περισσότερων εχθρών και φίλων, γιατί συγκέντρωνε πολλά πλεονεκτήματα την αρχαία εκείνη περίοδο αλλά και σήμερα ακόμη. Είχε μεγάλο και απέραντο κάμπο για εγκατάσταση και στρατοπέδευση και αθέατη κάλυψη και απόκρυψη. Εξασφάλιζε άφθονες τροφές (λίμνη Κορωνεία κ.λ.π.) και χόρτο, για το στρατό, τα διάφορα φύλλα που κατέφθαναν και για το ιππικό (άλογα τα μέσα της εποχής) και έτσι αθέατοι μπορούσαν να προχωρήσουν στην υπόλοιπη χώρα της Μυγδονίας και τις άλλες γειτονικές επαρχίες, Κρηστωνίας, Βισαλτίας, Χαλκιδικής κ.α. Βέβαια οι φιλικές και εχθρικές αυτές εγκαταστάσεις και επιδρομές συνετέλεσαν, ώστε ο αρχαίος αυτός ποιμενικός οικισμός να γίνει πιά ανθρώπινη και επίσημη πολίχνη και να κατορθώνει να διαβιώσει με μιά σχετική άνεση και σχετική ανεξαρτησία μαζί με τις άλλες μυγδονικές γειτονικές πόλεις - οικισμούς. Και έτσι ο πληθυσμός αυτός στάθηκε αξιόλογος και αναπτύχθηκε, οπωσδήποτε χάρη στην φυσική, εύφορη, παραγωγική και οχυρή στρατηγική θέση του, αλλά και στην εντατική εργατικότητα και

83 Ηροδοτ. VII, 116 κε. Ηροδοτ. VII, 124 FR; GEYER, s.a. 46 P. GLOCHE, s.a. 49 δωρον, ός εκ Κρηστωνίων αρξάμενος, ρέει δια Μυγδονίης χώρας και εξείι παρά το έλος το απ' Αξιώ ποταμώ

2. Στεφ. Β. εν λ. "Ηδωνοί, έθνος Θράκης από Ηδωνού του Μύγδονος αδελφού "HORAT OD. 2,7,27 OVID MET.

3. Θουκυδίδ. 2,29 "Και πέραν Αξίου μέχρι Στρυμώνος την Μυγδονίαν καλούμενην, Ήδωνας εξέλασαντες νέμονται "μέρος των Ηδωνών κατέφυγεν εις την Ακτίν κατά την μαρτυρίαν του αυτού 4,109.

84 α' μετέπειτα (Λαγκαδάς). Το τοπωνύμιο πιθανόν να προέρχεται από το ρήμα - αλινδώνω - αλινδούμαι ή αλίνδομαι που σημαίνει κυλίω ή κυλίομαι στην κόνη και στην λάσπη ή περιπλανούμαι ή περιφέρομαι και συχνάζω και ασχολούμαι ίσως και παιδεύομαι με την λάσπη, τους βούρκους, με τα χώματα και τα έλη. Όπου και η λέξη αλίνδηση έχει την έννοια μιάς πάλης με το έδαφος, το ανώμαλο έδαφος τα χώματα, τις λάσπες, τους λόφους. (Οι παλαιστοί εκυλιόντο επί του εδάφους Ιπποκρ. 364, 13) - Αλινδών ή Αλινδον ίσον ο χωμάτινος ο λασπομένος δρόμος. "Δρόμον αρμάτων" (Ησύχιος). Οπότε για την βαλτώδη και λασπώδη αυτή περιοχή της αρχαίας Αλίνδοιας, όπου το τοπίο της παρουσιάζε - ο πανάρχαιος αυτός πυθμένας της μεγάλης μυθικής λίμνης - και η τεράστια και ατέλειωτη πάλη και περιπλάνηση για την αλλαγή της, την άγρια και γεμάτη από έλη και λάσπες, βάλτους, βούρκους μορφή της από τους πρώτους ποιμένες, κυνηγούς και ψαράδες οικιστές της, προφανώς ευσταθεί αυτή η ετυμολογία. Πότε άρχισε να χτίζεται και να κατοικείται ο αρχαίος αυτός μυγδονικός οικισμός και πότε ακριβώς ιδρύθηκε, δεν είναι ιστορικά εξακριβωμένο, αλλά όλες οι σχετικές πληροφορίες βασίζονται σε απλές και έγγραφες παραδόσεις και ενδείξεις των αρχαίων συγγραφέων και ειδικών ερευνητών. Το όνομα αυτό αντικατεστάθηκε από το νεώτερο του Λαγκαδάς, σχεδόν ταυτόσημο, πιθανόν κατά την ρωμαϊκή εποχή γύρω στα 900 μ.Χ. όπου και επικράτησε μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με νεώτερη ερμηνεία η ονομασία "Αλίνδοια" γέννησε το τοπωνύμιο "Λαγκαδάς" που σημαίνει, πολύ νερό, πράσινο, χρώμα εύφορο και μιά απέραντη λαγκαδιά, λακκιά, ο λάκκος του Λαγκαδά, που είναι γεμάτος από χώμα και νερό, λάσπη, και έλη, πλημμύρες και βάλτοι.

μαχητικότητα των κατοίκων της.⁸⁵

Τις πληροφορίες και τις απόψεις του μακαρίτη Μουλά που δημοσίευσε στην τοπική του εφημερίδα "Η φωνή της επαρχίας Λαγκαδά" το 1962, τις είχα παραχωρήσει "συγγενείας ένεκεν και μακράς οικογενειακής φιλίας" γιατί από τότε άρχισα τις μελέτες και έρευνες στην αρχή στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, ύστερα από συμβουλή και υπόδειξη του άλλου μακαρίτη και καθηγητού μου Ναούμ Λιάκου, Γυμνασιάρχου Λαγκαδά και μέλους της ΕΜΣ και καλού συνεργάτου του μακαρίτη Λέτσα. Ο αξέχαστος Νίκος Μουλάς από δικιά μου υπόδειξη και γνωριμία με τον τότε δ/ντή των Καρυών πολλές φορές και πολλούς χειμώνας διέμεινε στο Άγιο Όρος και στις μέρες του και μελέτησε τις τεράστιες βιβλιοθήκες τους και με έφερε αρκετές πληροφορίες περί Μυγδονίας και Λαγκαδά ασφαλώς πολύ χρήσιμες και ενδιαφέρουσες. Οι ιστορικές αυτές απόψεις, τις οποίες αναφέρει στο βιβλίο του ο "Λαγκαδάς" και ο λαογράφος Νίκος Κοσμάς, είναι πράγματι οι μοναδικές για την πόλη σχετικά με έγγραφες μαρτυρίες και στοιχεία. Γενικά ο Λαγκαδάς γίνεται γνωστός, με την σημερινή του μορφή και θέση κατά την βυζαντινή περίοδο, γύρω στο 12ον και 13ον αιώνα. Επί ρωμαιοκρατίας φαίνεται από πηγές του Αγίου Όρους (σημειώσεις και κρίσεις Ν. Μουλά) η αρχαία "Αλίνδοια" (Λαγκαδάς), όταν μάλιστα η Λητή το 96 μ.Χ. καταστράφηκε από τους Δαλματούς μαζί με την Πέλλα, έγινε η νέα έδρα του "κοινού των Μυγδόνων" δηλαδή μιάς σχετικά αυτοδιοίκητης ομοσπονδίας των μυγδονικών πόλεων και μάλιστα είχε και πήρε το δικαίωμα να κόβει και νομίσματα. Σε μιά τέτρια ακμή τη βρήκε και ο Απόστολος των Εθνών Παύλος, όταν το 59 μ.Χ. για να γλιτώσει από την λύσσα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, κατέφυγε πρώτα στον Λαγκαδά, όπου τον περίμενε ο επισκοπος Κάρπος και τον οδήγησε κατόπιν νύκτα στη Βέροια, μέσω της Λητής, Ασσήρου και Εχέδαρου ποταμού.

85 Απόδειξη μιάς ζωντανή μαρτυρία αυτών αποτελεί το παραλίμνιο μυγδονικό Κάστρο - Φρούριο της λίμνης Κορώνειας ή Αγίου Βασιλείου, ένα από τα γνωστά και περιώνυμα κάστρα "δίκην κύκλου" που υπερασπιζόταν την Θεσ/νίκη κυρίως στα χρόνια του Μανουήλ Παλαιολόγου, πολύ κοντά στην αρχαία Αλίνδοια (Λαγκαδάς) και λίγα χιλιόμετρα ΒΑ της Θεσ/νίκης. Το κάστρο αυτό που στέκεται σαν ερείπιο του χρόνου, μνημείο μυγδονικής ακμής και μεγαλείου, βρισκόταν στον πανάρχαιο δρόμο - πέρασμα (Εγνατία οδό) προς την Θεσ/νίκη, όπου μαζί με τα άλλα μυγδονικά φρούρια - Κάστρα που αναφέραμε προηγουμένα, υπήρξαν τα απόρθητα προπύργια της μυγδονικής γής και επικρατείας. Τελευταίος πολιορκητής του μυγδονικού αυτού κάστρου της λίμνης Κορώνειας ή Αγίου Βασιλείου ή Λαγκαδά, που το κυρίεψε το 1383 ήταν ο τούρκος Γαζή Εβρενός μπέης του Μουράτ Α' στην μεγάλη προσπάθειά του να καταλάβει την Θεσ/νίκη, που ως γνωστό η στενή αυτή πολιορκία κράτησε 4 ολόκληρα χρόνια από το 1383 ως το 1387.

(Ο Μανουήλ Παλαιολόγος, δευτερότοκος γιός του βυζαντινού αυτοκράτορα Ιωάννου του Ε' υπήρξε ένας από τους πιο δραστήριους δεσπότες - διοικητές της Θεσ/νίκης. Αγώνιστηκε και έκανε πολλές θυσίες και αγώνες, αλλά μάταια όμως, γιατί δεν μπόρεσε να συνασπίσει τους Βαλκανικούς λαούς κατά των βαρβάρων επιδρομικών τούρκων). (Παρίσι, από την Εθνική βιβλιοθήκη)

Κατά την Βυζαντινή περίοδο, ο Λαγκαδάς συμμερίσθηκε ως ένα σημείο τις τύχες των άλλων μακεδονικών πόλεων και ιδιαίτερα της Θεσσαλονίκης. Ληλατήθηκε από τον τσάρο των Βουλγάρων Σκυλογάννη⁸⁶ αυτός και ολόκληρη η περιοχή του. Έπαθε πολλούς και καταστρεπτικούς ηφαιστειογενείς σεισμούς χρησιμοποιήθηκε ως έδρα του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Καντακουζηνού, την εποχή της αιματηρής λαϊκής επανάστασης των Ζηλωτών της Θεσ/νίκης, καταλήφθηκε από τον Κρούμο, ανακαταλήφθηκε από τον Βασίλειο Βουλγαροκτόνο, οι Νορμανδοί προχώρησαν και πλιατσικολόγησαν ολόκληρη την περιφέρειά του, τον κυρίευσαν οι Φράγκοι και ως το 1430 που κυριεύθηκε οριστικά από τους Τούρκους, και λέγεται ότι διοικούνταν από ημιανεξάρτητο βυζαντινό δούκα, τον ανεψιό και στενό συγγενή της κυράς "Ευδοκίας της Λαγκαδιανής". "Η κυρά Ευδοκία ήταν αρχόντισσα και είχε στον Λαγκαδά μεγάλα κτήματα".⁸⁷

Λέγεται ότι ο Γεώργιος Ακροπολίτης επιφανής Βυζαντινός λόγιος, ιστορικός και διπλωμάτης, είχε φιλοξενηθεί στο αρχοντικό της, όταν περιέπεσε στη δυσμένεια του αυτοκράτορα Θεόδωρο Β' Λάσκαρη, όπου έμεινε αρκετά και μάλιστα άρχισε να γράφει την "Χρονική Συγγραφή" του και έφυγε μόνο όταν αποκαταστάθηκαν οι σχέσεις του με τον αυτοκράτορα, ύστερα από μεσολάβηση των Γ. Μαζάλονα και τον Μιχαήλ Λάσκαρη⁸⁸ όπου ο Λαγκαδάς αποτελούσε ιδιαίτερο βυζαντινό "καπετανίκιο".

Αυτές τις λίγες και τις ελάχιστες πινελιές από την μακρόχρονη

86 Ιωάννη Σταυρακίου, *Λόγος εις τα θαύματα του Αγίου Δημητρίου*, εκδ. Ιωακείμ Ιβηρίτου "Μακεδονικά" I (1940) σ. 369-370. "Τόπος ούτος, ού μακράν απέχει της πόλεως Λαγκαδά, ικανός μυρίαν ίππων διαναπαύσαι, ύδασι τε και χάρτω πολυπληθεί. Και ούτως ομού εις εν συντρέχει τα στρατεύματα, Γαλλικόθεν, Λαγκαδόθεν και την μεγαλούπολιν ταύτην θεσσαλονίκην....."

87 Γεωργίου Ι. Θεοχαρίδου "Κατεπανίκα της Μακεδονίας" Θεσ/νίκη 1954 σ. 30 κε. Στίλπωνα Π. Κυριακίδου "Θεσσαλονίκεια Μελετήματα" 1939 σ. 34-35. "Σε έγγραφο της μονής Χιλανδαρίου του Αγίου Όρους το 1321 ο Δεσπότης Κων/νος Παλαιολόγος προστάζει τους αυτοκρατορικούς υπαλλήλους (απογραφείς) Γεώργιον Φαρισαίον και Κων/νο Μουζάλονα που μένουν στον Λαγκαδά, να επιτρέψουν στον ηγούμενο Γερβάσιο να ιδρύση νερόμυλον....." Στοιχείο ότι ο Λαγκαδάς ήταν έδρα επαρχίας "Βυζαντινού Κατεπανικίου".

β) Σε πρόσταγμα του αυτοκράτορα Ιωάννη του Ε' του Παλαιολόγου προς τον Δημήτριον Κοκολάν αναφέρεται το εξής..... την εις του Λαγκαδά γην κυράς Ευδοκίας Φιλανθρωπίνης....."
 γ) "(Κρίσεις και σημειώσεις του Αγίου Όρους Ν. Μουλά)... Η κυρά Ευδοκία ήταν αρχόντισσα και είχε στον Λαγκαδά μεγάλα κτήματα. Κόρη του Αλεξίου Φιλανθρωπινού, επιφανούς οικογενείας του βυζαντίου - "Μέγας Δούκας" του Θεοδώρου Β' Λάσκαρεως. Ελεήμων, φιλεύσπλαχνος και δραστήρια γυναίκα. Επειδή αρνήθηκε να παντρευτεί αυτόν που την υπέδειξε ο πατέρας της, έφυγε αφού ντύθηκε ανδρικά και κατέφυγε σε μοναστήρι του Αγίου Όρους και έγινε μοναχός. Αναγκάσθηκε όμως να ομολογήσει το φύλο της και το όνομά της στον ηγούμενο και έπειτα από μεσολάβηση του πατέρα της, πήγε και εγκαταστάθηκε στον Λαγκαδά. Έκτισε αρχοντικό και εκκλησία και είχε στη διάθεσή της μεγάλες και εύφορες εκτάσεις και έγινε διάσημη σαν η "κυρά Ευδοκία η Φιλανθρωπινή". Στα κτήματά της αποσύρθηκε και έμεινε ο Γεώργιος Ακροπολίτης και συνετέλεσε πολύ στην συμφιλίωση του με τον αυτοκράτορα Θ. Β' Λάσκαρη."

88 Γεωργίου Ακροπολίτη "Χρονική Συγγραφή" εκδ. Βόννης 1836 σ. 142.

"Τότε γούν μοι ο βασιλεύς τας του δεσπότη Μιχαήλ υποθέσεις πάσας ανεκαινώσατο, και εξ αρχή όπως προέβησαν δηγήσατο. Ταύτα μεν ούν εν τοις Λαγκαδά (τόπος δε εστί ούτος εγγύς που τυγχάνων της Θεσσαλονίκης) εγένετο".

ιστορία του Λαγκαδά που είναι όμως γεμάτες από αγώνες, θυσίες και δόξα. Ήρθαν να συνεχίσουν κοντά στους ντόπιους Μύγδονες (Ληταίους, Ασήριους κ.α. ένα μάζεμα κατατρεγμένων Ελλήνων κολλήγων "ορμηθέντων ή βία μεταφερθέντων"⁸⁹ από την Στερεά Ελλάδα (Μήτσιδες, Οικονόμηδες, Γκιοούρηδες, Παπαγεωργίδες κλπ.) ή από την Βόρειο Ήπειρο αποδειωγμένοι του τρομερού Αλή Πασσά (Κωνσταντιλέοι, Γρηγορούδηδες, Κγάγκηδες, Μποσνάκηδες κλπ.) από την δυτική Μακεδονία και την Πίνδο αγωνιστές και επαναστάτες (Δερεμπέδες, Ντερμλίδες, Ντογκάδες, Μήλιδες, Σαράφιδες κλπ.) ή από άλλα επαναστατημένα μέρη της χώρας μας.

Όλοι αυτοί μέσα σε λίγα χρόνια που υπηρετούσαν για ένα κομμάτι ψωμί τους τούρκους τσιφλικάδες όλης σχεδόν της ευφορώτατης περιοχής του Λαγκαδά, αγωνίσθηκαν και ξεχώρισαν από ένα πλήθος κολλήγων, σε εξαιρετικούς νοικοκυραίους και έγιναν μοναδικοί αφέντες και με την εξαιρετική εξυπνάδα τους υπερίσχησαν και τους τούρκους, και δεν εδυσκολεύθηκαν και πολύ να πάρουν στα χέρια τους την όλη εμπορική και πνευματική κίνηση του τόπου στα χέρια τους και να πρωτοστατήσουν στη συνέχεια με οποιοδήποτε μέσο και τρόπο⁹⁰ στην εθναπελευθερωτική κίνηση του τόπου και να προετοιμάσουν το έδαφος της μεγάλης επανάστασης του 1821. αλλά για την εποχή αυτή και τον ρόλο της πρωτεύουσας της νέας Μυγδονίας μας περιγράφει μ' ένα ξεχωριστό μεγαλείο και υπέροχη γλαφυρότητα, ο καθηγητής Ηλ. Δ. Γεωργιάδης στο Μακεδονικό ημερολόγιο του έτους 1910 στη σελίδα

⁸⁹ Βασ. Ν: Παπαγεωργίου Εφημερίδα "ΤΟ ΦΩΣ" 18 Ιουλίου 1951 "Ο ΛΑΓΚΑΔΑΣ" και τα ζητήματά του.

⁹⁰ ΕΒΝΑ ΤΣΕΛΕΠΗ - ΤΟΥΡΚΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ 17ου ΑΙΩΝΑ "ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ"

Ο Τούρκος Εβλί Τσελεπή δημοσιογράφος - περιηγητής του 17ου αιώνα μας άφησε με το "Οδοπορικό του" πολλές και ανεκτίμητες πληροφορίες για τον Λαγκαδά και την περιοχή του την εποχή εκείνη της μαύρης σκλαβιάς. "Αφού εντυπωσιάστηκε από την πόλη του Λαγκαδά και κύρια από τις ιαματικές πηγές του, λέγει συγκεκριμένα ότι ο τόπος αυτός αποστέλλουσε τόπο αναμυχής των προκρίτων της Θεσσαλονίκης και άλλων μεγάλων αστικών κέντρων. Γνωστά και ακμάζοντα επίσης χωριά αναφέρει που τον έκαναν μεγάλη εντύπωση, αναφέρει τον Άγιο Βασίλειο που ήταν κοντά στην λίμνη Κορωνείας, την Περιστέρη και τα Γαλάτιστα (Ανθεμούς - Βασιλικά) με το ιστορικό και πολυσυζητημένο μοναστήρι τους. Ακόμα κάμνει γνωστό, την σημασία της λίμνης (μπεσίκ - Γκιόλ) και την κωμόπολη "Μπεσίκ" (σημερινή μεγάλη Βόλβη). Όπου μαζί με τις καταπράσινες και εύφορες πεδιάδες τους, ο Λαγκαδάς, (Λαγκαζαντά) ή "Μπεσίκ" και η Παζαρούδα "Παζαρτζίκ - Τζεδιδ, ήταν σπουδαία εμπορικά κέντρα την εποχή αυτή του 17ου αιώνα, με δικό τους ιεροδίκη "καδή", αρχηγό "γενιτόρων" και αρκετό στρατό. Επίσης είχαν ιεροδιδασκαλείο, γραμματοδιδασκαλείο, δημόσια και ιαματικά λουτρά "καραβάν - σαράγια" και ξενώνες.

Είχαν μεγάλα εβδομαδιαία "Παζάρια", αγορές με μεγάλες δόσοληψίες και εμπορικές πράξεις, αναφέρει το ξακουστό "παζάρι" της Παζαρούδας του Αγίου Γεωργίου, στα οποία κατάφθαναν από όλη την Μακεδονία και Θεσσαλία και συναντιόνταν σ' αυτά με μεγάλους εμπόρους της Θεσ/νίκης. Έμποροι, ζωέμποροι και πραγματευτάδες από τα Γιαννιτσά, Βέροια, Σέρβια, Καστοριά, Φλώρινα, Σέρρες, Δράμα, Ελασσόνα, Λάρισα, Φάρσαλα. Ακόμα και από το μοναστήρι Περλεπέ, Ιοτίπ, Κράτοβα, Στρώμνιτσα και την Γκιουμουλτζίνα (Κομοτινή). Γενικά μας πληροφορεί ότι την περίοδο εκείνη τον 17ον αιώνα ολόκληρο το "σαντζάκι" της Θεσ/νίκης και της περιοχής Λαγκαδά, εμφανίζει οικονομική ανάπτυξη και αειόλογο εμπορική κίνηση.

Υπάρχουν και άλλες πληροφορίες και περιγραφές από τον τούρκο ιστορικό που έζησε και αυτός την ίδια περίπου εποχή τον Χατζή Κάλφα, της τουρκοκρατίας (16ος, 17ος αιώνας).

320-323 (12).
 (12) ΗΛ. Δ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ β. Φ. Κατ' Αύγουστο 1908 "ΑΝΘΕΜΟΥΣ
 (Λαγκαδάς). Απόσπασμα σελίδων 320-323.
 "Πρέπει να υποστηρίξουμε τους Λαγκαδαίονες εις τον ιερό αγώνα
 αυτών, όν μετά τήσως και θάρρους μάχονται και αγωνίζονται
 κατά των εχθρών.
 Υπάρχει ενταθά τεράστιας μική ασική ζυχαή μετά 230 μάθητων
 και μαθητιών, ομιλούντων εντός και εκτός της ζυχαής την Ελληνι-
 κήν γλώσσα. Αλλ είναι ανάγκη μέγιστη, εθνική, να κτισουν νέον
 κτήριον, διότι το υπάρχον είναι μικρόν, σαθρόν, καμπαλαίο κι ετοι-
 μόροπον. Η κοινότης ή όλο το αντίστοιχον των περιετράσεων έχει εξοι-
 κονομησει εκ του σχολικού λαχείου, της διαλυθείσης αδελοφότητος και
 εκ των περισευμάτων του Παγκραείου της Εκκλησίας 450 λίρας τουρ-
 κικάς καταθεθειμένας εις τας εν Θεσσαλονική τραπεζής Ανατολής και
 Μυτιλήνης.
 Οι τουρκοί ολίγοτεροι ήτων όντες έχουναι δημοτικόν των αρρέων
 σχολείων διαξίον μετά 50 μάθητων, αστικόν (πόδη υτιε), μονοτάξιο
 σχολείο μετά 20 μάθητων, παρβεναγωγείο μονοτάξιο, εν ω αι μαθήτριαι
 διδάσκονται και την ταμητοργίαν υπό Αρμενίας Τρηγοριανής, κλη-
 βείσης επί τούτω εκ ζυφότης της Πισιδίας, και ιερατική ζυχαή εν τη
 αυλή του τεινούς (τζαή) μετά 15-18 μάθητων (ραφτάδων) εχούτων
 ιδιαιτερον ιεροδιδασκαλον τον (Μουφτιήν) προ εκκοσαστίας διευθυντήν
 του δημοτικού σχολείου. Άπαντα τα τουρκικά ταύτα εκπαίδευτήρια,
 τείσερα τον αριθμό, μικρόν αν' αλλήλων απέχοντα, είναι θαυμασία
 και καθαρία.
 Οι εβραίοι πάνιν έχουναι ενναγωγή (χάβρα) και εν αρβεναγωγείον.
 Νεκροταφείον όεν έχουναι, δια τους νεκρούς των μεταφθονοι και
 θάπτουσι εις Θεσσαλονικήν.
 Εις το τέλος δε της αγοράς μας (ταρσι) και εις την αρχήν της οδοί,
 ήτις άγει εις τα λουτρά, είναι ο στρατών, κτήριον μέγα και ωραίο ή
 πολλα δένδρα και βύβαι έχουσαν άφθονον ποσινον ύδωρ. Τς διοικη-
 τήριον χριστιανέβει η τριώροφος κτήρινη οικία χρζεωκοπιήσωντος τινος
 εβραίου.
 Περζ του Λαγκαδά γραφικώτα εκτίθεται η ομίωυμος πεδιάς ήτους
 5 ωρών και πάταους δύο καταστάλαγτους, έχουσα προς Β ήεν τα χωρία
 Τρεβένζα και Κνοίνα, προς Α δε τα χωρία Ζαφι ήδερ Μαλάφτοια,
 προς Ν. τα δάση των λουτρών, της ήμηνς Αγίου Βασίλειου (Κορώνεια),
 και Καβαάαρ, και προς Δ τας Ελληνικώτατας αμυγείς κωμοπόλεις
 Ντεφιργκαάβα, Μραγτζιάν, Αειβάτιον (Αητή) Λαγηνά κλπ. Καταρδύεται
 δε υπό του χειμάρου Άρκι, πηγάζοντος από τα όρη του Λαχάνα και
 εκβάλλοντος εις την ήμηνή μας. Παρά την δεξιά όχθην του ποταμού
 και εις 20 λείτων απόστασιν από της μεγάλης επί του ποταμού τούτου
 γέφυρας κείνται τα ευφορώτα και ωραιώτα τα τοιφάκια Αρακάλι
 (Ηράκλεια) και Ζαράτς ανήκοντα και κείμενα εν τοις γούνασι των
 φιλελλήνων Αββανών αδελφών Ιωάημ και Τεφικ, πρότερον όντα κτη-
 ματα των ομογενών Τζέκι και Μιάνπι. Μεταξό των δύο τούτων
 τοιφάκιών είναι το έλος το τρέπον και παρδλον πολλάς βοζάλας, από

το εμπόριον των οποίων ο ευφύεστατος επιχειρηματίας μεγαλουργός Τζέκις εκέρδησε πολλά χρήματα.

Εν τη πεδιάδι ταύτη κατά το 1350 κατεδιώχθησαν και κατετροπώθησαν οι Βούλγαροι γλιχόμενοι και τότε της Μακεδονίας, υπό του Ιωάννου Καντακουζηνού, όπως δε τότε ούτω και τώρα κατά την εθνική ημών άμυναν εις τον ίδιον τόπον οι Βούλγαροι του Ζαρόβου και Κιλκισίου, θρασυθέντες και θελήσαντες να μολύνωσι και πνίξωσι τον Ελληνισμόν της Μυγδονίας, ετουφεκίσθησαν υπό των γενναίων οπλαρχηγών Μακεδόνων καπετάν Γιάννη και καπετάν Ανδρέα.

Ως εκ της ευφορίας και του πλούτου της επαρχίας μας διεξάγει ο Λαγκαδάς σπουδαίον εμπόριον και έχει την πρώτη εβδομαδιαίαν αγοράν (παζάρι) της Μακεδονίας εκάστην τρίτην. Έχει χάνια έξ, τρία ξενοδοχεία ευπρεπή, ων το άριστον το του κ. Γ. Σαραντοπούλου, καφενεία καθαρά εστρωμένα και εστολισμένα, ατμόμυλον, σαμολαδομύλους, ωρολογοποιεία, φαρμακεία, ζαχαροπλαστεία, κεραμοποιεία, αγγειοπλαστεία, σχοινοποιεία, οينوπνευματοπωλεία, παντοπωλεία, υφασματοπωλεία, αμαξοποιεία, ναυπηγεία, αποθήκας ανθράκων, ξυλικής, δερμάτων, γεννημάτων κ.λ.π.

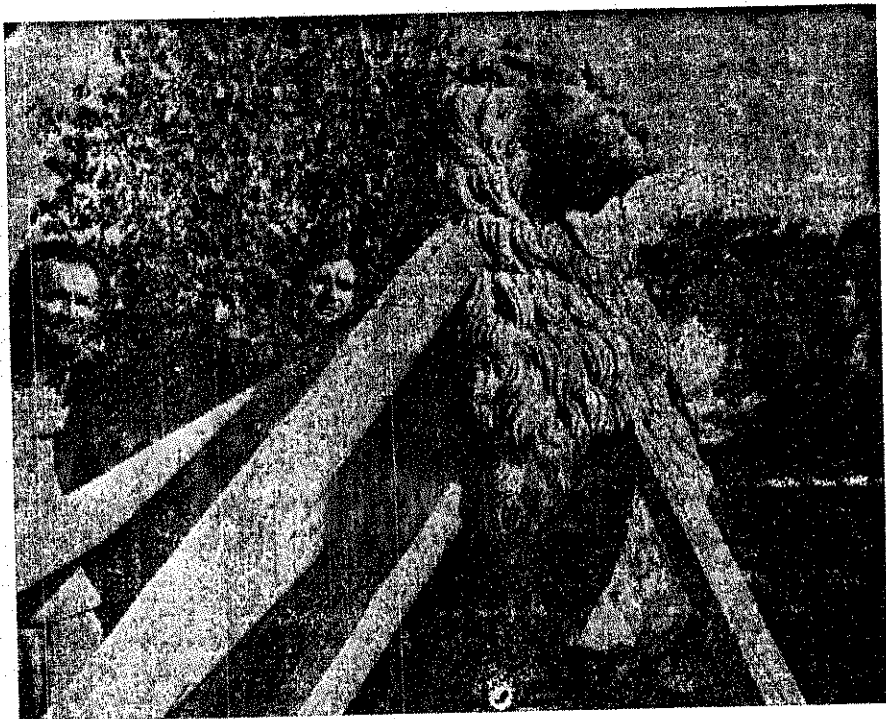
Τω 1892 συσταθείσα η αδελφότης "Φιλοπρόδος" τη ενεργεία του γραφόντος και άλλων φιλοτίμων ανδρών ηρείθμει 160 μέλη, έξ ων τα 50 ήσαν των περίξ χωρίων, και ειργάσθη λίαν επωφελώς υπέρ των σχολείων και του Ελληνισμού.

Η ειρημένη αδελφότης, ήτις συνήγου εν εαυτή το άνθος των Μυγδόνων, κατελύθη υπό των τουρκικών Αρχών προ τεσσάρων ετών, ο δε πρόεδρος αυτής κ. Λύγδας και το δωδεκαμελές Συμβούλιο ερρίφθη εις τας σκοτεινάς και υγράς φυλακάς του Λαγκαδά, όθεν απεφυλακίσθησαν κατόπιν πολλών ενεργειων και θυσιών.

Η διάλυσις όμως αυτή ήτο, ως αποδεικνύεται εκ των πραγμάτων, μόνο τυπική διότι η αδελφότης, η ομαιχμία και η συμφωνία των επαρχιωτών μας υπάρχει και θα υπάρχει εν παντί εθνικών ζητήματι. Τούτο απεδείχθη κατά την εθνική άμυναν, οπότε όλη η ελληνική νεότης, οι πρόκριτοι, οι ιερείς, οι δημοδιδάσκαλοι, οι γραμματισταί, ξεφτέρια ατίμητα και παλληκάρια του πνεύματος και της φωτιάς, οι αγροφύλακες κλπ. επιστήσαντες την προσοχήν των εις τας εκ βορρά κατερχομένας ακρίδας και κατασυντρίψαντες τας κεφαλάς αυτών παρέδωσαν ημίν την Μυγδονίαν καθαράν και páλιν, όπως ήτο καθαρά και Ελληνική.

Κατά την μεγάλη επανάστασιν του 1821 δεν έμεινεν αμέτοχος και απαθής ο Λαγκαδάς με τα Ελληνικώτατα χωρία του. Πλείστας και μεγίστας καταστροφάς υπέστη εις ανθρώπους και κτήματα, φονευθέντων και εξανδραποδισθέντων ανδρών και γυναικών πάσης ηλικίας. Ο στρατός κατηδάφισε την μεγάλη και ωραία εκκλησία μας, εξ ης ο εκ πατρός πάππος μου και ο Παππουκιρδεμίρ ηδυνήθησαν να σώσωσι τρεις εικόνας ιστορηθείσας τω 1700. Αι τρεις αύται εικόνες του Ι. Χριστού, της Παναγίας και της Αγίας Παρασκευής κείνται εν τη νέα Εκκλησία μας. Το μόνο στήριγμα και σωτηρία τότε των Χριστιανών, καταδιωκομένων και υβριζομένων και σφαζομένων βανδαλικώτατα, ήτο η πόλις του αγίου Δημητρίου. Αλλά την εποχή εκείνη εις την ίδια πόλιν κατέ-

φευγον και χριστιανοί των άλλων επαρχιών και τότε μας έσωξε το της θαλάσσης κράτος, τα καράβια μας μεταφέροντα τους Χριστιανούς εις την νήσον Σύρον. Τότε εξισλαμίσθησαν και εχάσαμεν τέσσερας κωμοπόλεις, Λαχανάν, Κλέπε, Γκιρμιτίς (Ξυλόπολιν), Φλαμούρ. Μεγίστην γενναιοψυχίαν και ηρωισμόν έδειξε τότε το Φλαμούρι, των πλείστον προτιμησάντων να αποθανώσιν εν τη πίστει του Χριστού και Θεού. Αλλ' η απώλεια αύτη θα είναι παντοτεινή; Ουχί. Εις την συνομοσίαν του 1878, αρχιερατεύοντος του νύν Οικουμενικού Πατριάρχου, και προξένου ασιδίμου Βατικιώτου, έλαβον μέρος και ενεγράφησαν προθυμότατα άπαντες τοι του Λαγκαδά και των πέριξ χωρίων πρόκριτοι. Αντιπροσωπεύθησαν δε επαρκώς κατά την επιστρατείαν του 1885 και κατά τον τελευταίο ατυχή ημών πόλεμον της Θεσσαλονίκης. Αι προς αυτήν σχέσεις μας είναι οίαι της μητρός προς θυγατέρας. Ο Λαγκαδάς και τα πέριξ χωρία είναι τα προάστεια της Θεσσαλονίκης. Εις τα σχολεία μας έχομεν και εφαρμόζομεν το πρόγραμμα της Αστικής Σχολής της Μητροπόλεως μας".

Τέτοια λιοντάρια, σαν τον Μυγδονικό Λέοντα "Λέοντα του Λαγκαδά" (Αλίνδοιας) είναι στημένα στην Χερώνεια, στην Αμφίπολη, στο Βατερλώ, στη Λουκέρνη, στο Μπελφόρ, στο Παρίσι (Ντανφέρ -Ροσερώ).....

ΛΟΥΤΡΑ ΛΑΓΚΑΔΑ

Στο ίδιο Μακεδονικό Ημερολόγιο του έτους όμως 1910 σελ. 319 στο σχετικό του άρθρο για τον Λαγκαδά, ο Λαγκαδιανός φιλόλογος Ηλ. Δ. Γεωργιάδης φλογερός αυτός πατριώτης γράφει σχετικά και ειδικά για τα Λουτρά Λαγκαδά⁹¹ (Ως είπομεν, ο Λαγκαδάς είναι σπουδαιότατον κέντρο και θέσις και σταθμός σημαντικώτατος από όλες τις απόψεις, πηγή δε Σιλωάμ δια των λουτρών και ιλυολούτρων του). (Ηλ. Δ. Γεωργιάδης). Το παραπάνω κείμενο που μας ενημερώνει απόλυτα για τα "Λουτρά του Λαγκαδά" είναι μιά ιστορική επιστημονική δημοσίευση που έκανε στο "ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ" του 1908 που εκδίδονταν στην Αθήνα κατά τους χρόνους της σκλαβιάς μας ο αείμνηστος ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΩΡΗΣ.

"Επειδή τας του Λαγκαδά θερμοπηγάς ή θειοπηγάς (λίτζια), άς εκ των περιστάσεων δια το ασφαλές αυτών, άτε κειμένων παρά την Θεσσαλονίκην και την κομόπολιν Λαγκαδά, με άφθονον ύδωρ και αρμόζουσαν θερμοκρασίαν, περισσότεροι επισκέπτονται κατ' έτος δια τούτο και πει γραφικώτερον θα εκθέσουμε τα κατ' αρχάς.

Αι του Λαγκαδά θειοπηγαί κείνται βορείως περίπου της Θεσσαλονίκης εις απόστασιν είκοσι ενός κοιλομέτρων από ταύτης και συνδέονται δια τακτικής αμαξιτής οδού.

Η από Θεσσαλονίκης - Λαγκαδά απόστασις είναι 19 περίπου κοιλόμετρα και δύο η από ταύτης μέχρι των ομωνύμων λουτρών.

Ταύτα κείνται εν τη πεδιάδι παρά την λίμνη Αγίου Βασιλείου (Λαγκαδά) βορείως ταύτης, και εις ύψος από της επιφάνειας της θαλάσσης 85 μέτρων.

Έχουσιν ίδια κτίρια λουτρών ρωμαϊκής εποχής κτισθέντα επί στρατιωτικού τινος Ιουστινιανού περί το 900 μ.Χ. φέρουσιν ίδιον ψυγείον, απογυμνωτήριον και αναπαυτήριον με κρήνην ψυχρού ύδατος ποσίμου. Το θερμόν ύδωρ εξέρχεται δια δυο κρουνών φανερών, ενός μεγάλου ορμητικώς εκτινάσσοντος το ύδωρ και ετέρου δεξιά των εισιόντι μικροτέρου και απόζοντος υδροθείου. Επίσης είναι και έτερος κρουνός παρά τας βαθμίδας της δεξαμενής με θερμότερον ύδωρ. Εκτός δε τούτων και εξ όλου του πυθμένος της δεξαμενής αναβρύει ύδωρ. Όλον το ύδωρ συνάγεται εις το μέσον εντός δεξαμενής, εν η εισέρχονται πάντες οι λουόμενοι δια μιάς, όπερ επιβλαβές δια την μόλυν-

⁹¹ Ηλία Δ. Γεωργιάδη (δ.φ.) Ανθεμούς (Λαγκαδάς) "Μακεδονικόν Ημερολόγιον", έτος Γ' (1910, σ. 318 - 323).

σιν.

Το όλον κτίριον έχει σχήμα πολυγώνου κυκλικού, το δε άνω σκέπασμα είναι Θολωτόν με φεγγίτες υαλίνο⁹² φέρον εις το μέσον απεξυσμένη την εικόνα των ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης, εις μνήμην των οποίων ήτο άλλοτε αγίασμα ιαματικόν.⁹³ Εντός ευρίσκονται καμάραι δια κάθισμα και εναπόθεσιν των λουτρικών υφασμάτων. Το όλον ύδωρ των λουτρών τούτων είναι αφθονώτατον, επαρκούν προς μέγα υδροθεραπευτικόν ίδρυμα, έχει θερμοκρασία από 360 - 410 κυμαινομένην εις τινας κρουνούς.

Επειδή δε η χημική ανάλυσις απέδειξε και ίχνη λιθίου, δια τούτο από τινος ήρξατο και η δι' αυτού θεραπευτική.

Εις ταύτα ωφελούνται οι ρευματιώντες εν γένει, οι πάσχοντες χρονίαν δηλητηρίασιν υδραργύρου, εκζέματα, κωλικούς ήπατος, νεφρών και κοιλίας εν γένει.

Αι δύστοκοι γυναίκες πάσχουσι στενώσεις, δυσμηνόρροϊαν, στειρωσιν κ.λ.π. ωφελούνται επίσης.

Ωφελήθησαν ραχιτικοί και ημιπληγικοί και εν γένει παθόντες παραλυσίας τινάς.

Οι παθόντες αγκυλώσεις οίας δήποτε και σκληρίας το μέν δια του ύδατος, το δε δια της αρμοδίας θερμότητας ωφελήθησαν.

Επίσης και πολλοί εκ διαφόρων νοσημάτων ιάθησαν εις τα θαυμάσια ιαματικά ταύτα θερμά λουτρά του Λαγκαδά, ως η της δημαρχίας του τόπου στατιστική εμφανίζει, γενομένη δια του ιατρού Ι.Κ. Βλάχου. Όσον όμως ωφέλιμα και σπουδαία είναι τα λουτρά ταύτα συχναζόμενα κατ' έτος υπό πλέον των 17 χιλιάδων ατόμων, τόσην και τήν δυσκολίαν παρέχουσι δια τε την αβελτηρίαν των κατοίκων και της δημαρχίας εν γένει. Διότι πρώτον εν τοις δωματίοις των λουτρών είναι αδύνατος η διαμονή ως εκ των ελειογενών πυρετών και της ελλείψεως των αναγκαϊούντων τροφίμων, δεύτερον δε οι κάτοικοι Λαγκαδά εκμεταλλεόμενοι τας περιστάσεις των λουτρών συμφεροντολογικώτατα προσφέρονται προς τους προσεχομένους, ζητούντες υπερόγκους τιμάς ενοικίων

92 "Παρά το ρωμαϊκό τούτο κτίριον εύρηται έτερον ερείπιον, όπερ σημαίνει την δια σεισμικής αιτίας κατάχωσιν, όλος ο τόπος αυτός είναι υποκείμενος εις σεισμικές δονήσεις και φαίνεται ότι πολλάκις έπαθεν ως και κατά το 1902 κατά Ιούνιον, ότε επί ώρας το ύδωρ των θερμοκρουών πολλαπλασιάσθη, ελλαττωθέν κατόπιν, όποτε έτεροι πηγαί ανεφάνθησαν, ων πολλοί εισέτι παρομένουσι και αίτινες ως κείμεναι εκτός του κυρίου κτιρίου των λουτρών, χάνουσιν αδίκως το χρησιμώτατον και ωφελιμώτατον άλλως άχρηστον ύδωρ των.

Επίσης τότε οικείαι τινες κατέρρευσαν και από του πυθμένος των λουτρών δοκοί απήθρακωμένοι ανεξήλθον επιπλέουσαι, εξ ων απεδείχθη ότι και οι αρχαίοι εγνώριζον, το σεισμικό του εδάφους, διο λαβόντες υπί όψιν το επισφαλές του εδάφους επασσάλωσαν δια δοκών τον τόπον προς ασφάλειαν".

Ο δε καταστραφείς πυθμήν της δεξαμενής ανεκτίσθη υπό του ομογενούς αρχιτέκτονος κ. Ξ. Παιονίδου δί εσχάρας σιδηράς, προσδεθείσης εις τα άκρα της γής και των θεμελίων των λουτρών δια την ασφάλειαν.

93 Δια τούτο κατά την ημέρα του Αγίου Κωνσταντίνου έρχονται πολλοί εισέτι εκ διαφόρων μερών της Μακεδονίας, όπως λουσθώσιν. Άλλοτε έγινετο πανηγυρική και θρησκευτική η υποδοχή και προπομπή των τοιούτων προσερχομένων και θυσίοι αμνών και ευωχίαι αδελφικής συνδέσεως και αγάπης εγίνοντο, σήμεραν δια τε τας δυσχερείς οικονομικές περιστάσεις των κοινότητων και δια το κρίσιμον έπαυσαν τοιούτοι, αδελφικοί σύνδεσμοι και απεξενώθησαν όλοι!

δωματίων και αμαξών μεταβάσεως εις τα λουτρά!

Επίσης δεν φροντίζουσι να έχωσιν αγοράν σταθερών και ευπροσδέκτων τιμών των προς διατροφήν αναγκαιούντων.

Ενώ δε όλα ταύτα δύναται, δεν τα κάμνουσι και ούτω δυσαρστούντες τους πολλούς ήρχισαν να τους αποξενώνωσι και αφίνωσι να μεταβαίνωσιν εις τα της Βράνιας (Σερβίας), όπου με περισσότερα βεβαίως έξοδα διατηρούνται, αλλά τουλάχιστον ανετώτερον.

Η δε δημαρχία, ενώ έχει τοιαύτα λουτρά έξοχου ιαματικής αξίας εκτιμώμενα ούτω παρά πολλών, δεν φρονίζει να τα καλητερεύση με ευκολίας ποικίλας και υδροθεραπευτήρια και αναπαυτήρια και κοιτώνες καταλλήλους.

Ενώ δε από 10 ετών και επέκεινα ο εκεί ομογενής ιατρός κ. Ιω. Κ. Βλάχος, εξασκών την επιστήμην του ως δημαρχιακός ιατρός, περί τε βελτιώσεις του κλίματος δια φυτεύσεως δένδρων και του σχηματισμού περίξ δασών σπουδαιών διττώσ ωφελίμων υγιεινώς και υλικώς δια την εξ αυτών καύσιμον ύλην πολλά εφρόντισε και εσύστησεν, ως και περι αποξηράνσεως των περίξ ελών και διροθώσεως των λουτρών καταλλήλως κατά τους σήμερα υγιεινούς κανόνας προέτεινον, ουδέν εγένετο των τοιούτων.

Ούτω δε τοιαύτα σπουδαία λουτρά με την αβελτηρίαν και αμερμησίαν των τε κατοίκων και της δημαρχίας καταστρέφονται, ενώ ηδύναντο να καταστώσι σπουδαιότερα και επωφελέστερα δια τον τόπο, πρέπει δε να τα καταστήσωσι τοιαύτα, διότι αι εξ αυτών πρόσσοδοι είναι η ζωή των. Καλόν δε από τούδε να γίνει μέριμνα κυρία όλων των Λαγκαδιανών, όπως τα λουτρά των διορθούμενα γίνωσιν εφάμιλλα όπερ είναι δυνατόν, με πολλά όμοια εν τη λοιπή Ευρώπη ευρισκόμενα, ότινα και την τοπικήν ωφέλειαν θα παρέχωσιν και την ανθρωπότητα σπουδαίως θα ωφελήσωσι.

Εκτός των κυρίως λουτρών παράκεινται και ηλιόλουτρα, ότινα ευτρεπιζόμενα και διορθούμενα ως πρέπει θα είναι αντάξια του ονόματός των.

Αν λοιπόν η περιφέρεια των λουτρών και γίνει και αμαξιτή προς την λίμνη, τότε θα ωφελήσωσι και δια γυμναστικών υπαιθρίων ασκήσεων τα λουτρά ταύτα ποικιλοτρόπως.

Επί πάσι τούτοις είναι ανάγκη να γίνει και έν τέλειον ξενοδοχείον και καφενείον εξοχικόν αρμίδιον με μουσική τερπνήν και θέατρα επίσης χάριν των εκεί διαμενόντων ξένων. Ούτω μεταρρυθμιζόμενα τα λουτρά του Λαγκαδά θα επισκέπτονται περισσότεροι και θα έχωσι, οι τε κάτοικοι και οι μεταβαίνοντες εκεί ευχάριστον θέσιν".

Αυτά γράφονταν το 1910 δηλαδή εδώ και 78 ολόκληρα χρόνια. Και τώρα μόνον υπάρχει "στα χαρτιά" μιά ενδιαφέρουσα πρόταση "πως μπορεί ο Λαγκαδάς να αξιοποιήσει τις ιαματικές του πηγές και τον γύρω χώρο" για την υπαγωγή στα Μεσογειακά ολοκληρωτιμένα προγράμματα. Είναι ένα σχέδιο -πλός για τις Ελληνικές λουτροπόλεις- η αξιοποίησή του για θεραπεία, τουρισμό, αναψυχή, αθλητισμό κ.α.. Όσο και αν φαίνεται περιεργό η πρώτη εκτίμησή του έγινε πριν 80 ολόκληρα χρόνια.

Ἦδη το θέμα σχεδιασμοῦ τῆς περιοχῆς ἔχει προχωρήσει σημαντικά ἀπό ἐπιστήμονες τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης με ἐπικεφαλῆς τὴν Διευθύντρια κ. Ξ. Σκαρπιά - Χόϊπελ.

Τὰ λουτρά τοῦ Λαγκαδά ὅπως προαναφέραμε ἔχουν μακρὰ ἱστορία "τὰ κτίριά τοῦ τελευταία κυρήχτηκαν ὡς ἱστορικά διατηρηταία μνημεία". Πιστεύω ὅτι μέχρι τὸ 2000 κάτι πρέπει νὰ γίνει.....

Τὰ "Λουτρά Λαγκαδά", ἀρχαῖες Μυκρονικὲς Θέρμες.
(Φωτ. Μακεδ. Ἡμερ. Αθήνα τοῦ 1908).

Η ΜΥΓΔΟΝΙΚΗ ΛΙΜΝΗ ΚΟΡΩΝΕΙΑ

Η ΛΑΓΚΑΔΑ Η ΑΓ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Η λίμνη Κορώνεια ή Λαγκαδά ή Αγίου Βασιλείου και η γύρω περιοχή της είναι γνωστή από τους πανάρχαιους χρόνους, σαν ένα γνωστό και ζωτικό τμήμα της Μυγδονίας, που βρισκόταν πάντοτε προς Δ προέκταση της λίμνης Βόλβης, στην οποία χύνει τα νερά της που της περισσεύουν.⁷⁴

Έχει έκταση 57 χλμ. περίπου και βρίσκεται σε ύψος 75 μ. πάνω από την θάλασσα. Το μεγαλύτερο βάθος της είναι 8,5 -9 μ. και φημίζεται για τα πολλά και νόστιμα ψάρια της, γιατί είναι γεμάτη με πλούσια και άφθονο φυτοπλαγκτό.

Ο Ταφέλιος παρασύρθηκε και από παραδρομή του Ηροδότου την ταύτισε με την Πρασιάδα αρχαία λίμνη, που ακόμα δεν είναι γνωστό εάν πρόκειται για την σημερινή Δοϊράνη ή την Κερκίνη ή την λίμνη του Αχινού. Πάντα κατά τους ιστορικούς ακόμα χρόνους, δηλαδή περί τα 500 π.Χ. οι γύρω κάτοικοι της, Μύγδονες, Ήδωνες και Βισάλτες διέμεναν σε καλύβες χτισμένες πάνω σε πασσάλους. Ασχολούνταν με την αλιεία και την κτηνοτροφία και λιγώτερο με την γεωργία. Μάλιστα αναφέρονται και τα σπάνια ψάρια "πάπρακες" και "τίλωνες" αυτά τα ελαιοπράσινα χρώματος ψάρια των γλυκών υδάτων που ζούν στους

74 ΜΑΡ. ΔΗΜΠΣΑ "ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ"

Η λίμνη Λαγκαδά 2 (τουρκιστί Κουτζύκ - Μπεσίκ και Ελληνιστί λίμνη του Αγίου Βασιλείου 3 κληθείσα ούτω εκ του παρακειμένου ομωνύμου χωρίου, δύο περίπου ώρας απέχοντος από Θεσσαλονίκης άγνωστος έστι τοις αρχαίοις ένεκα της σμικρότητος. Οι δε νεώτεροι και περί ταύτης διαφωνούσι, διότι ο μιν Ταφέλιος 4 ευρών ανώνυμοσιν αυτήν ταυτίζει τη Πρασιάδι του Ηροδότου. Αλλ' η γνώμη αύτη και εικασία ουδεμίαν δύναται έχειν υπόστασιν, διότι κατά την μαρτυρίαν του Ηροδότου 5 οι εν τη Πρασιάδι (Κερκινίτιδι) οικούντες Παίονες είχαν πλησίον τον Όρβηλον προς ανατολάς, εξ ου επορίζοντο ξυλικήν και επομένως φυσικώς αδύνατον εστί να μεταθέσωμεν ως μικρόν τινα λίθον μετά του Ταφέλιου το μέγα άρος Όρβηλον εκ της αληθούς θέσεως προς ανατολάς του Στρυμόνος και να μεταφέρωμεν εις τα πρόθυρα της Θεσσαλονίκης όπου κείται η λίμνη του Λαγκαδά.1

Ούτω τούτων αύτη εν τη Μυγδονία εις το Λεκανοπέδιο των λιμνών παρά την Θεσσαλονίκην κειμένην 2., και μηδεμίαν σχέσηιν έχουσα μετά της Πρασιάδος (κερκινίτιδος), περιφέρειαν μιν έχει 7 μιλίων, μήκος δε 2 λευγών, πλάτος δε μιάς και βάθος μέγιστον 4-5 πήχειων 3 και είναι κατά το πλείστον ελώδης εξάγουσα και ιχθύς διάφορους. Λαμβάνουσα δε πανταχόθεν πολλούς μικρούς ποταμούς και χειμάρρους κοινωνεί μετά της παρακειμένης λίμνης Βόλβης και έχει εις την βόρρειον όχθην το χωρίον (Λαγκαδά) και θερμά ύδατα, χάριν των οποίων πλυθύς νοσούντων και υγιαίνοντων συνέρχεται εκ Θεσσαλονίκης) εγένετο. "Κατακουζ. 3,38". εν Λαγκαδά ου μακράν Θεσσαλονίκης" Ιωανν. Αναγνώστ. κεφ. β'.

3. Περί τούτων των ονομάτων όρα Paulus Lucas voyage t. 1 p. 41, 43. Dousinery vol. p. 112 Leak vol. 3 p. 232. Desdevises p. 48 F. Beajour v.1. p. 213 Clarke, part 11 sect 111 cap. XII p. 376.

4. Tafel Thessal. p. 258 Egnat. Prolegom XXXVII Pauy, Real - enxyl.

5. Ηροδοτ. 5,15,16,17

1. Abel, r. 60 "Am wichtigsten ist die Lage des Prasiasee (Herodot 5, 15,16,17) ware dieser der heutige see von Langaza, wie Tafel will, so niusste es im hohen grade befremden, is seiner Nachbarkeit den Orbelos zu finden, der hingegen dem Kerkinitissee ganz nabe lag". Mannert, 7, 495 "Aber der Berg Ordeclus passt nicht hieher, man mag daw nordliche Hauptgebürg oder den sudlichen Nebenzweig, ostlich von Strymon Fluss vorstehen".

2. Ευνάπ. παρα Δεξιππω εκδ. Bonn. σ. 85, "και κατέδυσαν επί τας Μακεδονικός λίμνας Ζωσιμ. 4, 45, 48. Μελετ. γεωγρ, τ.σ.2 σελ. 72

3. Haeschi Chalfa p. 79 Desdevises p. 48

4. Leake, t. 3. p. 232 Pauys Lucas v.1.p. 197 - 200 Hadschi Chalfa t. 1 p. 79, Tafel Thessal. p. 16

πυθμένες των λιμνών και ελών, όμως πολύ εύγεστα, που περιπίπτουν και σε χειμερία νάρκη. Είναι της οικογενείας των κυπρινίδων, το γνωστό γένος των φυσοστόμων ψαριών κοινά "Τίγγες".

Οι Βυζαντινοί όμως συγγραφείς και παλαιότεροι και νεώτεροι ιστορικοί και ερευνητές, αναφέρουν την αρχαία λίμνη Κορώνεια, "ότι είναι η Μυγδονική μικρή λίμνη δίπλα στη Βόλβη, κατά τον πλείστον ελώδης εξάγουσα πολλούς και διαφόρους ιχθείς, εν Λαγκαδά εγγύς και ου μακρά της Θεσ/νίκης". Εξ άλλου και ο Ιωάννης Καμενιάτης⁷⁵ μας λέει ότι οι παράκτιες ακτές - όχθες της λίμνης, η μικρή της πεδιάδα και τα όρη της, ήταν εύφορα, καταπράσινα και κατάφυτα. Με συνέπεια να υπάρχει αξιόλογη κτηνοτροφία και καλλιέργεια αμπέλων και ελαιοδένδρων. Επίσης ζούσαν πολλά άγρια ζώα και ιδιαίτερα ελάφια.

Το όνομα Κορώνεια συναντάται το πρώτο κατά τα πρώτα έτη του Πελοποννησιακού πολέμου 428 π.Χ. όταν ο Περδίκας διέκοψε τις σχέσεις με τους Αθηναίους. Τότε που παρακινεί τους Ποτειδαιάτες σε αποστασία από την Αθήνα, και προσφέρει αφού εγκαταλείψουν τις παραθαλάσσιες πόλεις τους σ' όλους τους Χαλκιδείς και Βοττιαίους να εγκατασταθούν στις Μυγδονικές λίμνες Βόλβη και Κορώνεια, να νεμονται μέχρι του τέλους του πολέμου. Ο δικός μας ο Δήμιτσας ομολογεί ότι "άγνωστος έστι τοις αρχαίοις ένεκα της σμικρότητας" ενώ ο Ηρόδοτος και άλλοι διαφωνούν και την συγχέουν με την Πρασιάδα και άλλες πιθανόν λίμνες, χωρίς να την αμφισβητούν και τον ιστορικό ρόλο που παίζει στις εξελίξεις γύρω από τις Μυγδονικές λίμνες και τον χώρο τους. Ο Λωρέντης στην γεωγραφία του που έβγαλε στη Βιέννη το 1838 την αποκαλεί Κορώνεια, όπως καθαρά διακρίνεται και στην Χάρτα του Ρήγα Φερραίου ως λίμνη Κορωνείας. Ως λίμνη Λαγκαδά και στη συνέχεια Αγ. Βασιλείου οι Βυζαντινοί καθαρά την αποκαλούν ως πρώην Κορώνεια και νύν Λαγκαδά ή Αγ. Βασιλείου.

Τότε τίθεται ευθέως το ερώτημα. Μήπως γίνεται καμιά παρεξήγηση και αργότερα από τον Ηρόδοτο, Θουκυδίδη και τον Στράβωνα ονομάστηκε "Κορώνεια" η μικρή αλλά δυναμική αυτή λίμνη της Μυγδονίας. Ή μήπως τέλος πάντων υπήρξε μια μεγάλη λίμνη Βόλβη και έπειτα ξεχώρισε, και πότε.

Στα ερωτήματα αυτά μπορούμε να δώσουμε τις εξής δύο απαντήσεις. Η μία είναι ιστορική και βασίζεται σε ιστορικά δεδομένα και ντοκουμέντα και η άλλη στην παράδοση και στο μύθο.

Δεν αποκλείεται το όνομα "Κορώνεια" να έχει σχέση με την εκστρατεία του Φιλίππου όταν μετά τη λήξη του πολέμου και την υποταγή των Φωκέων (346 π.Χ.) παραχωρήθηκε από τον Φίλιππο της

75 Η φωτοτυπία προέρχεται από την ελληνική Πατρολογία του MIGNE PARIS 1863 532 - 533. JOANNES CAMENIATA

Ήταν καταμηφίσεται. Το δε λοιπόν του πεδίου ανείται τοις γεωργίοις, παραχωρείται τοις ζώοις, τοις τς πειθομένοις ταις των ανθρώπων τέχναις και τοις ελεύθερον αφείσι το όχνος τοις όρεσιν. Έλαφοι γαρ τα όρη λιπούσαι και ταις λίμναις ώσπερ των υδάτων επιτεριπόμενοι ομού τε έχουσιν άφθονον το ποτόν, και ταις βουσίν εν αυτώ συναγελαζόμεναι κοινά τα σίτα προσφέρονται.

Μακεδονίας στους Θηβαίους, η αρχαία και επίσημη πόλη Κορώνεια της Βοιωτίας, κοντά στον Ελικώνα και την λίμνη Κοπαΐδας και του ποταμού Φάλαρου, όπου οι κάτοικοι αυτής πουλήθηκαν σαν δούλοι και μεταφέρθηκαν στην Μακεδονία (Μυγδονία). Όπως καθαρά μας το ομολογεί ο Δημοσθένης "Περί της ειρήνης", 21 κεφ. "Κατά Φιλίππου" Β' 13 - "Περί της παραπροσβείας" 112, 141, 148, 325, 334). Οπότε εγκαταστάθηκαν στη μικρή μυγδονική λίμνη και έδωσαν σε ανάμνηση της πατρίδας τους το όνομα την λίμνη "Κορώνεια" και τον παρακείμενο ποταμό (Περισβολακίου - Σαράτσι) Φάλαρα, για να τους θυμίζουν την ΑΡΧΑΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥΣ Κορώνεια της Βοιωτίας και τον ποταμό τους Φάλαρο. (Στράβων, Θ' 410, 411, 414 - Πaus. Θ' 34.5). Αυτή είναι η ιστορική άποψη που βασίζεται σε πηγές επίσημες.

Βέβαια όλα τα συγγράμματα περί Μακεδονίας και ιδίως τα οδοιπορικά του Ηροδότου και Στράβωνα κατά τους χρόνους του Φιλίππου και αργότερα απωλέσθησαν και έτσι δεν γνωρίζουμε τίποτα αν ανέφεραν καθαρά για την εγκατάσταση αυτών των κατοίκων - δούλων Κορωναίων στην νέα τους πατρίδα. Το ότι η μικρή και γραφική αυτή λίμνη εκαλείτο ανέκαθεν "Κορώνεια" νομίζουμε ότι αποτελεί μία ένδειξη, ένδειξη πολύ σοβαρή, όχι όμως και απόδειξη ότι ο παραπάνω ιστορικός συλλογισμός μας που αναπτύξαμε και υποστηρίξαμε είναι ιστορικά τεκμηριωμένος.

Επειδή δεν αρκέστηκα στα παραπάνω φρόντισα να συλλέξω και άλλες ειδήσεις και να ακούσω μαρτυρίες πρεσβυτέρων σχετικά με την ονομασία της λίμνης σε "Κορώνεια" και να συνδυάσω αυτές με τον μύθο και την παράδοση και να δια φωτίσω περισσότερο τα πράγματα γύρω από το όνομα αυτό και την προσέλευσή του.

Η αρχαία ιστορική παράδοση μας διέσωσε μόνο για την πανάρχαια αυτή λίμνη το σχόλιο του ΟΤ. ABEL, μετάφραση Δήμιτσα, Λειψία 1860 σχόλιον 3 "Τούτο συνάμα αποδεδειγμένον είναι, ότι η σημερινή λίμνη Λαγκαδά ή Αγίου Βασιλείου είναι η αρχαία "Κορώνεια" ή "Κορωνίδα". Κορωνίδα ονομάζονταν και η μητέρα του Ασκληπιού, θεού της ιατρικής και της υγείας. Οι ναοί του, τα Ασκληπεία, ήταν ταυτόχρονα και θεραπευτήρια, όπου οι ιερείς τους εφαρμόζαν ένα είδος πρακτικής ιατρικής. Ίσως σε ανάμνηση της να δόθηκε στην λίμνη αυτή και το όνομά της, γιατί βρισκόταν ανάμεσα στις πανάρχαιες ιαματικές πηγές - Μυγδονικά Ασκληπεία -(Λουτρά Λαγκαδά - Απολλωνίας).

Η μυθική πάλι παράδοση μας διέσωσε τον παρακάτω μύθο για την ονομασία της μυγδονικής αυτής αρχαίας λίμνης "Κορωνείας" ή Λαγκαδά ή Αγίου Βασιλείου.

Η περιοχή ανήκε και την εκμεταλλεύονταν ανέκαθεν οι κάτοικοι της αρχαίας Αλίνδοιας (Λαγκαδά) και Βαίρο (Σαρακλή - Καβαλλάρι - Αγίου Βασιλείου κ.ά.), όπου αναγκαστικά και πολύ φυσικά και ανθρώπινα, οι ψαράδες δημιούργησαν και είχαν στενές και συγγενικές πολλές φορές σχέσεις με τους γεωργοκτηνοτρόφους της ίδιας περιοχής, της περιοχής του μεγάλου βάλτου, δηλαδή της παραλίμνιας αυτής τοποθεσίας και ανέπτυξαν συγχρόνως και μερικές συναλλαγές (αλλησβερίσι). Τους έδιναν ψάρια και οι άλλοι τους τροφοδοτούσαν

με γάλα, τυρί, βούτυρο και άλλα γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα. Και αυτές οι συναλλαγές - πράξεις και παζάρια γινόταν τις πρωινές ή απογευματινές ώρες σε ορισμένες περιοχές και μονοπάτια ή αλώνια κοντά σε πηγές ή κάτω από μεγάλα δένδρα παραγάτσια ή καβάκια.... Μιά μέρα μεγάλης καλοκαιρινής ζέστης οι ξωμάχοι της λίμνης ταλαιπωρημένοι ψαράδες και οι μπαφιασμένοι κτηνοτρόφοι από τη μεγάλη ζέστη του Αλωνάρι συναντήθηκαν για το γνωστό αλλησβερύση - ανταλλαγή και να φάνε όλοι μαζί να πούν και κανένα καλαμπούρι για να κάνουν και κανένα πείραγμα μεταξύ τους..... Μάλιστα οι κτηνοτρόφοι έφεραν επιδεικτικά σα δώρο ένα μεγάλο λεβέτι (καζάνι) γεμάτο με βρασμένο γάλα και το τοποθέτησαν στη μέση για να φάνε όλοι μαζί.... Ξαφνικά, όμως και με μεγάλη ορμή, πέφτει μέσα κατ' ευθείαν στο μεγάλο λεβέτι ένα μαύρο πουλί, μια γνωστή σ' όλους "Κορώνη" και πνίγεται χωρίς να πάρει καθόλου ανάσα ή να κουνηθεί.... ~~Πάγωσαν όλοι από το απροσδόκητο αυτό γεγονός και σαστισμένοι και λυπημένοι και μάλλον από φόβο και δεισιδαιμονίες αποφάσισαν να χύσουν το γάλα από το καζάνι....~~ Αλλά αντίκρυσαν κάτι πιο φοβερό και αναπάντεχο... Στο βάθος του λεβητιού (καζάνι) υπήρχε ένα πελώριο φαρμακερό φίδι, που σίγουρα θα είχε δηλητηριάσει το γάλα.... Οι ξωμάχοι τότε της λίμνης και του βάλτου, ευχαρίστησαν τους θεούς, που τους έστειλε την "Κορώνη" να τους γλιτώσει από τον βέβαιο θάνατο και αποφάσισαν να ονομάσουν την λίμνη τους αυτή "ΚΟΡΩΝΕΙΑ" σε ανάμνηση αυτού του φοβερού σημαδιακού συμβάντος. Τίποτε όμως το θετικό για την προέλευση του ονόματός της αρχαιότατης λίμνης "Κορωνείας" και από τότε ακριβώς αναφέρεται μ' αυτή την ονομασία, αλλά μόνο υποθέσεις και ενδείξεις υπάρχουν και έχουν δοθεί διάφορες όχι όμως επίσημες ερμηνείες και εξηγήσεις κατά καιρούς.

Εκείνο που έρχομαι να πιστέψω περισσότερο και βλέπω πιο πιθανό είναι ότι μάλλον χρωστά το όνομά της στο πουλί "Κορώνη", γιατί η μεγάλη παρουσία και το κούρνιασμα κατά σμήνη μέχρι και σήμερα είναι καταφανέστατο γύρω στην τεράστια έκτασή της. Συνήθως τις απογευματινές και πρωινές ώρες ένα μαύρο πτερωτό σύννεφο από κορώνες κάνει την παρουσία του κοντά στη λίμνη, και προδίδει και φανερώνει την ονομασία της λίμνης και κάμνει πιο πιστευτή την ένδειξη που υποστηρίξαμε.

Κατ' άλλα η Κορώνη ένα πουλί μικρότερο από τον κόρακα και άκακο, που ζει και κινείται κατά μεγάλα σμήνη και αγαπά τον κοινωνικό βίο, γιατί συντροφεύει τον άνθρωπο και την εργασία του και το σπιτικό του. Στη πόλη του Λαγκαδά και σ' όλα τα χωριά της περιοχής της λίμνης Κορωνείας, είναι το σήμα κατατεθέν, η κορωνίδα των πουλιών με μεγάλη γενετικότητα, που παρά το μαύρο χρώμα τους θεωρείται ως σύμβολο μάλλον καλό, η γνωστή στην περιοχή "ως καλιακούδα ή καλιάγδα, ή Κορώνα....."

Η λίμνη Κορώνεια συνδέεται με την μεγάλη λίμνη Βόλβη μ' ένα μεγάλο αυλάκι στο σημείο ακριβώς που χύνει τα νερά του ο ποταμός Δερβένι (Ερίκ ή Ιρή ρέμα) που έχει τις πηγές του στην περιοχή Ανδραμερίου - Λειβάδι - Πετροκέρασα κοντά στην λεκάνη Ζαγκλιβε-

ρίου, όπου ρέουν και ρίχνουν τα νερά του ακόμα πολλά ποτάμια και χείμαροι και συναντούν και ακολουθούν τον συνδέοντα τις δύο λίμνες Κορώνεια και Βόλβης μεγάλο αύλακα και ακολουθούν την πορεία και τον δρόμο προς τη μεγάλη λίμνη και από εκεί κατευθύνονται μέσα από τον Ρήχιο για το στρυμωνικό κόλπο, στη θάλασσα. Ο μεγαλύτερος ποταμός που καταρδευεί μεγάλο μέρος της Μυγδονίας και χύνεται στη λίμνη Κορώνεια είναι ο⁷⁶ Μπουγδάνας ο αρχαίος αυτός ποταμός ή χείμαρος αμφισβητούμενος ως Άρκι παραποταμός του Εχέδαρου και πηγάζει από τα όρη και τα βουνά του Λαχανά και της αρχαίας Ασσήρου και χύνεται και πλημμύριζε τις παραλίμνιες περιοχές της αρχαίας Κορώνειας. Στην δεξιά όχθη αυτού του ποταμού και σε απόσταση 20 λεπτών από της γεφύρας του Άρκι βρισκόταν ο αρχαίος Φάλαρος (των κορωναίων βοιωτών) κοντά στο περιβολάκι και στη τούμπα που έχυε και αυτός τα νερά του στην Κορώνεια. Επίσης γνωστός από την αρχαιότητα Βαραβάς χείμαρος στα σύνορα Αλίνδοιας (Λαγκαδά) Μπαλάφτσας (Κολχικό) και άλλοι μικροχείμαροι εποχιακοί. Κλίσαλη, Κορφαλού, Καβαλάρι, Τσιατίμ και πολλοί μικρότεροι έχυαν και συνεχίζουν να ρίχνουν τα νερά τους στην Κορώνεια. Την υδάτινη αυτή μυγδονική αρτηρία της αρχαιότητας που στις παραλίμνιες και απεραντες εκτάσεις της έβροσκαν τα κοπάδια ελεύθερα, γιατί η φύση του εδάφους της διευκόλυνε την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στους αρχαίους κατοίκους Μύγδονες, ώστε παρά την μικρή έκταση κατείχε την πρώτη θέση επί της εποχής του Φιλίππου, όπου οι Ίπποι της μυγδονικής Κορωνείας, ήσαν περίφημοι, εξ ευγενούς γένους, ετρέφοντο δε εις τους Ιπώνες της γύρω στις 50.000 εξ αυτών, άρτιοι.⁷⁷

Στην αρχαιότητα τα νερά της Κορώνειας είχαν άλλο χαρακτήρα, ήσαν ασφαλώς πιά άφθονα και αγρίευαν και οι αρχαίοι Μύγδονες που κατοικούσαν γύρω της την έδιναν υπερφυσικές ιδιότητες και ζούσαν μέσα σε μία ατμόσφαιρα φόβου και μυστηρίου. Σ' αυτό συντελούσαν οι συχνές σεισμικές ταραχές και δονήσεις που συγκλόνιζαν κάθε τόσο τα νερά της, και έκαμναν ρήγματα επιφανειακά και υπόγεια και ξέφευγαν μέσα από μυστηριώδεις σχισμάδες του εδάφους. Και από εκείνους τους πανάρχαιους χρόνους είχαν αναζητήσει να τις φαρδύνουν, μέσα σ' αυτό το μέρδεμα των γεωλογικών μεταβολών της γής, με σκοπό αυτό που έγινε στο καιρό μας, να αποξηράνουν πολλά κομμάτια της και να αποδώσουν για καλλιέργεια αρκετές εκτάσεις. Ύστερα βέβαια από πολλά χρόνια οι Μύγδονες της Κορωνείας σιγά, σιγά και με την πάροδο του χρόνου, ξέχασαν πιά το ανησυχητικό εκείνο μυστήριο που ένοιωθαν σαν πήγαιναν κοντά της, την τεράστια πάλη εναντίον των νερών, των πλημμυρών των μανιασμένων ελών, τις φουσκολίμνιες

76 Ο Μπουγδάνας που κατέβαινε από την αρχαιότητα το μεγάλο αυτό ποτάμι από τα υψώματα του Λαχανά και της Ασσήρου και χύνονταν στη λίμνη της αρχαίας Κορωνείας. Το τοπωνυμικό αυτό υπάρχει την Ήπειρο, Φωκίδα, Λακωνία, Κρήτη, Μακεδονία, και Παξούς. Επίσης υπάρχει στην Αλβανία και Ρουμανία. Προέρχεται μάλλον από το μεσαιωνικό όνομα Πόνδανος και Μπόγδανος. Άρκι μάλλον τουρκική λέξη αυλάκι.

77 Ησύχιος Κων. Πόρφυρας 2,2 και Στέφ. Βύζας "Ιστορία της Μακεδονίας" Αιλιανού Ζώνων 10,48

παλίρροιες που γίνονταν τις φοβερές μέρες του σεισμού, και έτσι δεν οδηγήθηκαν στην αποδημία και άρχισαν να καλλιεργούν το παραγωγικό τους έδαφος αμέριμνοι.

Σήμερα ο λαός τα μέρη αυτά τα ονομάζει "Υδραυλικά" είναι οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις με δημητριακά και μπουσττανικά, κοντά στη λίμνη Κορωνείας, που προήλθαν από την συστηματική πλέον αποξήρανση που έκαμε το Υδραυλικό Ταμείο Λαγκαδά, το οποίο τώρα αντικαταστάθηκε από τον οργανισμό Εγγείων βελτιώσεων. Ο τεράστιος αυτός μυγδονικός χώρος, ο κυκλικός οικισμός της Κορωνείας, έχει σήμερα αλλάξει, φυσιογνωμία, μια ειρηνική, προοδευτική και πρόσχαρη, γαλήνια θέα με τα σύγχρονα χωριά της, που σαν αετοί δεσπόζουν στον απέραντο ορίζοντά της, μοναδική ομορφιά που δένουν αρμονικά το τοπίο γύρω από την κατάφυτη και καταπράσινη παραλίμνια περιοχή της Κορωνείας, της "Ιεράς λίμνης των Μυγδόνων" όπου στο χώρο της γινόταν θρησκευτικές γιορτές, για να τιμήσουν τους θεούς της⁷⁸

Η Μυγδονική Λίμνη "Κορώνεια - Λαγκαδά" ή Αγ. Βασιλείου.

78 *Μαίολδος Απόστολ. 46. "Υπήρξε το κέντρο του ιερού Μυγδονικού συνδέσμου η λίμνη Κορωνείας, XXVI ως και ναός Ηρακλέους του Παλαίμονος ιδρύθη παρ' αυτής...."*

Ο ΛΕΩΝ ΤΟΥ ΛΑΓΚΑΔΑ

Η αρχαία επαρχία Μυγδονίας είναι όπως αποδείχθηκε διάσπαρτη από μυγδονικούς θησαυρούς, που συσχετίζονται με βεβαιότητα εκεί που έζησαν τα μυγδονικά πολιίσματα - οικισμοί και πόλεις στο πέρασμα των αιώνων και αποκαλύπτονται τυχαία από απλούς ανθρώπους τα μυγδονικά αυτά αριστουργήματα της αρχαιότητας, λείψανα και ιστορικές μαρτυρίες, πολύ διαφωτιστικές του πολιτιστικού της βίου. Ωστόσο μια σημαντική αρχαιολογική μαρτυρία αποτελεί για την αρχαιότητα παρουσία της Αλίνδοιας (Λαγκαδά) και την ευρύτερη παραλίμνιας περιοχής της, το μαρμάρινο Λιοντάρι που ξέθαψε πρόσφατα σ' ένα χωράφι η αξίνα ενός γεωργού κοντά στο σημερινό χωριό Ευαγγελισμός. Στο αρχαίο στρατηγικό πέρασμα της παραλίμνιας περιοχής των λιμνών Βόλβης και Κορωνείας που συνέδεε τις αρχαίες μυγδονικές πόλεις - οικισμούς Ρεντίνα - Αρέθουσα - Βόλβη - Απολλωνία, Βισσαλτίας και Αλίνδοιας, βρέθηκε ο "Λέων του Λαγκαδά" - αυτήν την προσωρινή ονομασία έδωσαν οι παράγοντες της περιοχής - ένα τεράστιο γλυπτό μνημειακού Λέοντα από Θάσιο μάρμαρο, ανάλογο με το λιοντάρι της Χαιρώνειας και της Αμφίπολης, ύψους δύο μέτρων και βάρους ενός τόννου περίπου. Το θαμένο αυτό λιοντάρι ήρθε να ενισχύσει τις απόψεις μας και να επιβεβαιώσει και να αποκαλύψει το αρχαίο αυτό άγαλμα, τον μυγδονικό πολιτισμό της περιοχής που προϋπήρχε. Γιατί ένα μαρμάρινο λιοντάρι δεν σμιλεύεται με την πρώτη, δεν στήνεται χωρίς σοβαρό ιστορικό λόγο. Όποια ερμηνεία και αν δοθεί - γιατί ακόμα δεν έχουμε τα επίσημα συμπεράσματα της αρχαιολογίας και ιστορίας των ειδικών - σημαίνει μια καταστροφή, αίμα, χαλασμό, τραγωδία, μια μάχη, μια σφαγή. Και στήθηκε αυτό το ρωμαλέο λιοντάρι για να θυμίζει στους νεότερους μια γενναία παράδοση, μια ανώτερη αξία στα μυγδονικά ιδανικά και στις καταβολές τους.

Το στήσιμο του έγινε από τους αρχαίους προγόνους μας για να τιμήσουν την γενναιότητα και η ανακάλυψη του περιέχει και κρύβει πολλές ιστορικές προεκτάσεις... Πάντως είναι ευτύχημα που βρέθηκε θαμένο τώρα στην ελεύθερη πατρίδα μας, γιατί αλλιώς θα το κουβαλούσαν και αυτό όπως και τόσα άλλα στην Κων/πολη. Φανταστήτε τελευταία που επισκέφθηκα την Βενετία, περιεργάστηκα τα μαρμάρινα άλογα, αυτά της αρχαίας Ολυμπίας που τα κουβάλισαν στην Κων/πολη και από εκεί τα έκλεψαν ή τα αγόρασαν οι Λατίνοι και τα βλέπουμε σήμερα να καμαρώνουν στην Βενετία, κάπως ταραγμένα...

Πιστεύω ότι οι αρχαιολόγοι μας θα βρουν κάποτε καιρό - γιατί τώρα βρίσκεται στα υπόγεια του καινούργιου αρχαιολογικού μουσείου Θεσ/νίκης και περιμένει την σειρά του - να το ερευνήσουν, να το αξιολογήσουν ιστορικά και να το χρονολογήσουν. Πρέπει κάποτε να στόλιζε τους τάφους των παληκαριών - πολεμιστών κάποιας άλλης Χαιρώνειας, ή κάποιου Βασιλιά ή πρίγκηπα σαν της Αμφίπολης, της Αλίνδοιας (Λαγκαδά) ή όπως αλλιώς θα ονομασθεί επίσημα, σύμφωνα με την ιστορική του σημασία και αξία.

Πάντως οι κάτοικοι της περιοχής αυτής περιμένουν να καμαρώσουν την αναστήλωση αυτή του "Μυγδονικού Λέοντα" την ζωντανή μαρτυρία του παρελθόντος, το μαρμάρινο αυτό λιοντάρι των δύο χιλιάδων ετών και άνω, στο μυγδονικό αυτό παλιό τοπίο μαζί με τα άλλα μυγδονικά ευρήματα που είχε παραδώσει και περισυλλέξει ο ακούραστος λαογράφος Νίκος Κοσμάς, περίπου στην ίδια περιοχή, που υπηρέτησε και εργάστηκε ως εκπαιδευτικός. (Μπαλάφτια Λαγκαδά).

Όσο αληθινή και άξια λόγου είναι η τυχαία αυτή αποκάλυψη του "Λέοντα του Λαγκαδά" θαρρώ πως το σοβαρό αυτό ιστορικό γεγονός κοντεύει να ξεχαστεί, αυτός ο περήφανος θρύλος το ολοζώντανο μυγδονικό αριστούργημα της αρχαίας Αλίνδοιας, το περίφημο λιοντάρι της. Γι' αυτό νομίζω πως δεν κάνω άδικο κόπο, αν περιγράψω όσο μπορώ και ζητώ συγγνώμη από τους ειδικούς για τυχόν επισημονικά σφάλματα και παραλείψεις, το υπ' αριθ. ένα εύρημα της περιοχής μας. Δοιπόν μόλις αποκαλύφθηκε, ενομίσθηκε ότι πρόκειται περί αρχαιοκαπηλίας και επενέβησαν οι αστυνομικές αρχές. Στη συνέχεια μεταφέρθηκε για πολλούς λόγους και ασφαλείας στο προαύλιο της χωροφυλακής Λαγκαδά. Ύστερα από τις τυπικές διατυπώσεις μεταφέρθηκε στο αρχαιολογικό μουσείο της Θεσ/νίκης.

Το λιοντάρι αυτό πρέπει να αξιολογηθεί από τους αρχαιολόγους, ίσως βρεθεί το αντιπροσωπευτικότερο έργο της Ελληνιστικής εποχής, μπορεί όμως και προγενέστερο ή μεταγενέστερο. Μερικοί το κατατάσσουν στον 4ον αιώνα π.Χ. και άλλοι πάλι το θεωρούν ως έργο της Ρωμαϊκής εποχής, αλλά χωρίς επιχειρήματα και ιστορικές συνδυασμένες πληροφορίες. Η ομοιότητά του με το λιοντάρι της Χαιρώνειας και της γειτονικής Αμφίπολης είναι καταπληκτική, αλλά οι εκδοχές ανεξήγητες και δεν βρίσκονται επαρκή ιστορικά δεδομένα και στηρίγματα. Την μεγαλοπρέπειά του, που έχει πράγματι μια δυναμική μορφή και γνήσια έκφραση, κάνει πιά γνήσια η δεξιοτεχνία του κατασκευαστή, που φανερώνει ότι έγινε για να θυμίζει ένα υπερήφανο γεγονός, μια πράξη αυτοθυσίας και αυταπάρνησης μιας δυνατής και πλούσιας περιοχής που συνδέεται με την αποχώρηση των Περσών και την εξάπλωση της εποχής των Μακεδόνων Βασιλέων, στο χώρο των μυγδονικών λιμνών. Αλλά δυστυχώς δεν γνωρίζουμε τίποτε με βεβαιότητα, όπως δεν γνωρίζουμε και τον καλλιτέχνη που το φιλοτέχνησε και σε ποιο εργαστήριο έγινε, είναι όμως σημαντικό ανασκαφικό εύρημα και έχει την σφραγίδα της ποιότητας, και μαρτυρεί την ωριμότητα της τέχνης. Πάντως μέχρι σήμερα η αρχαιολογική έρευνα δεν μας έδωσε στοιχεία, για άλλα σχόλια και να κρίνουμε την εξέλιξη που είχε η τέχνη την εποχή εκείνη και πιά ιστορικό μυστικό κρύβεται πίσω από αυτό το γεγονός. Πάντως, τελειώνοντας σας γνωρίζω ότι ο "Λέων της Αμφίπολης" συνεπληρώθηκε και τοποθετήθηκε στην παλιά του θέση, χάρις στην ευγενική προσπάθεια του αμερικανού πρεσβευτή και φίλου της Ελλάδας κ. LINCOLN MAC VEAQH.....